

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Bakalářská práce

2023

Jan Zahrádka

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Vliv bezpečnostní situace na postavení izraelské pravice

Bakalářská práce

Autor práce: Jan Zahrádka

Studijní program: Politologie a mezinárodní vztahy

Vedoucí práce: Dr. Irena Kalhousová

Rok obhajoby: 2023

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 1.5. 2023

Jan Zahrádka

Bibliografický záznam

ZAHRÁDKA, Jan. *Vliv bezpečnostní situace na postavení izraelské pravice*. Praha, 2023. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, Katedra politologie. Vedoucí diplomové práce Dr. Irena Kalhousová.

Rozsah práce: 75 596 znaků

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval především svým rodičům za neutuchající podporu nejen při mém studiu. Bez jejich odhodlání pomáhat mi v dosažení mých životních cílů bych tuto školu nikdy nestudoval a tato práce by nikdy nevznikla. Dále děkuji své vedoucí, paní doktorce Ireně Kalhousové, za trpělivost, rady a upřímné poznámky.

Obsah

Úvod.....	1
1 Konceptualizace	3
1.1. Liberální pravice.....	3
1.2. Konzervativní pravice.....	4
1.3. Nativismus	5
1.4. Autoritářství.....	5
1.5. Populismus.....	6
1.6. Strany.....	6
1.7. Bezpečnostní hrozby.....	7
2 Izraelská pravice a bezpečnostní hrozby	9
2.1. Mírový proces.....	9
2.2. Volby do čtrnáctého Knesetu v roce 1996	13
2.3. Druhá intifáda	14
2.4. Pravice po Druhé intifádě	15
2.4.1. Výsledky voleb	15
2.4.2. Šaronův projev v Knesetu	17
2.4.3. Přijatá opatření	19
2.5. Druhá Libanonská válka.....	20
2.6. Hamás se zmocňuje Gazy.....	21
2.7. Pravice po konfliktu v Libanonu a v Gaze	21
2.7.1. Výsledky voleb	21
2.7.2. Netanjahův projev na Bar-Ilan University	23
2.7.3. Přijatá opatření	24
2.8. Válka v Gaze – 2014	25
2.9. Pravice po Válce v Gaze.....	26
2.9.1. Výsledky voleb	26
2.9.2. Netanyahův projev na půdě OSN	28
2.9.3. Přijatá opatření	30
3 Analýza poznatků.....	31
3.1. Zisky ve volbách.....	31
3.1.1. Období 1999 - 2003	31
3.1.2. Období 2006 – 2009.....	32
3.1.3. Období 2013 – 2015.....	33

3.1.4. Zhodnocení pozice vybraných pravicových stran před a po zkoumaném období ..	34
3.2. Akcentovaná témata pravicových lídrů	37
3.3. Přijímání opatření po ohrožení bezpečnosti	38
Závěr.....	39

Úvod

V této bakalářské práci se pokusím o hlubší náhled na fungování pravicových politických stran v Izraeli a na to, jak reagují na bezpečnostní hrozby. Cílem této práce je odpovědět na otázku, jestli se jejich politika a rétorika mění po zásadním ohrožení bezpečnosti v Izraeli od druhé Mírové dohody z Osla, zda a do jaké míry to ovlivňuje její zisk ve volbách.

Izrael je rozlohou malý stát Blízkého východu, který se rozkládá na východních březích Středozemního moře. Země tří náboženství, jejichž události se pravidelně objevují na televizních obrazovkách, ať už z důvodů izraelské agrese a tvrdé politiky vůči Palestincům, nebo kvůli brutálním útokům palestinských organizací proti Izraelcům. Toto specifické území, kde se střetávají nejen náboženství, ale i různé národy a etnika, sužuje konflikt dvou nejpočetnějších skupin na tomto malém území. Arabové a Židé žili společně na tomto území stovky let, bylo to však poslední století, kdy konflikt nabral na kvalitě i kvantitě (Bickerton &, Klausner, 2018). Tuto éru přesně vystihuje výrok z knihy „*A History of the Arab-Israeli Conflict*“ (Bickerton &, Klausner, 2018, s.2):

V případě Izraelců a Palestinců považují obě strany suverenitu nad stejným územím za zásadní pro jejich existenci jako lidu. Je to případ dvou skupin obyvatel se společnou národní aspirací soupeřící o stejný kus země. I když tato problematika sama o sobě není jedinečná, oblast Izraele/Palestiny je geograficky tak malá, že naplnění obou souborů aspirací bylo dosud nemožné vyřešit.

Toto územní soupeření mělo na svědomí několik válek a ovlivnilo politické dění nejen na Blízkém východě, ale i v ostatních zemích (Bickerton &, Klausner, 2018, s.2). Různé události pak mají vliv na změny v postoji strategických partnerů Izraele, kteří se na jejich základě rozhodují, zda a do jaké míry s ním budou nadále spolupracovat. To má pak dopad na domácí politiku v Izraeli. Cílem této práce bude tedy zjistit, jak moc konkrétní bezpečnostní hrozby, které vycházejí z izraelsko-arabského konfliktu, ovlivnily jednak politiku izraelských pravicových stran, a jednak jejich úspěchy v parlamentních volbách od První mírové dohody z Osla z roku 1993.

Ve své práci nejdříve jasně vymezím koncepty, kterými se budu zabývat. Konkrétně to jsou pojmy bezpečnostní hrozba a pravicový subjekt působící v Izraeli. K těmto konceptům pak budou uvedeny konkrétní příklady, které jsou relevantní pro tuto studii, a to všechny významné pravicové strany Izraele, jejich osobnosti a úspěchy ve zkoumaném období. Tyto úspěchy

budou hlavním předmětem výzkumu v návaznosti na konkrétní ohrožení bezpečnosti státu Izrael, které chronologicky popíši a pokusím se je propojit s politikou pravicových stran. Analytická část se bude věnovat detailnímu zkoumání těchto vztahů. Výstup z této části mi umožní testovat pravdivost stanovených hypotéz.

Práce bude řešit následující hypotézy:

- 1) Izraelské pravicové strany mají větší volební potenciál po období častých ohrožení bezpečnosti státu.
- 2) Izraelští pravicoví lídři zostrují svou rétoriku po ohrožení bezpečnosti státu.
- 3) Po zhoršení bezpečnostní situace v Izraeli izraelské pravicové strany implementují přísnější bezpečnostní opatření.

1 Konceptualizace

K vymezení zkoumaných vzorků je nutné jasně definovat, které politické subjekty budou pro mou práci relevantní. Pojem pravice je velmi široký a z akademického hlediska ne úplně přesný. Abych mohl lépe specifikovat výběr těchto stran, musím se zaměřit na konkrétní ideologie, které jsou pro pravicové strany charakteristické. V tomto případě mě bude zajímat ideologie konzervatismu a liberalismu, jejichž základní myšlenky definuji v následující části. Kombinace těchto ideologií, tedy společenský konzervatismus a ekonomický liberalismus, utváří takový koncept pravice, který je pro mou práci relevantní.

Přestože je Izrael demokratický stát, tato demokracie není stejná, jako ta, kterou si užívá většina evropských států. Zatímco zde se jedná o liberální demokracii, v Izraeli jde spíše o demokracii etnickou, protože mluvíme o židovském státu. Proto mi v této práci nebudou stačit pouze tyto dvě ideologie. Zaměřím se též na nativismus, autoritářství a populismus, které lépe charakterizují některé pravicové strany nejen v Izraeli (Perliger &, Pedahzur, 2018 s.3-4). Strany a politici, kteří jsou s těmito ideologiemi spojení, budou předmětem mého zkoumání. V druhé části této kapitoly se zaměřím na konceptualizaci druhého faktoru mé práce, a to bezpečnostní hrozby, kterým Izrael čelí.

1.1. Liberální pravice

Liberalismus jako ideologie vznikl na počátku 19. století. Za dobu jeho trvání vzniklo několik jeho variant a výkladů. V tomto případě budu při svém výběru liberálních stran pracovat s myšlenkami právě klasického liberalismu (Heywood, 2019, s.31).

Klasický liberalismus vznikl jako důsledek feudalismu a autoritářství, které přinášely nesvobodu a útlak obyčejných lidí. Jeho hlavní myšlenkou je tedy co největší omezení státu a naopak, důraz na svobodu jednotlivce. Pro liberální strany je tato myšlenka individualismu stěžejní bod jejich programů. Při výběru stran se tedy zaměřím na ty, které ve svých stanovách akcentují rovnost ekonomických příležitostí a rozšiřování práv jednotlivce na úkor společnosti. Dalším klíčovým znakem liberalismu je svoboda, která je mnohdy upřednostňována před rovností či spravedlností. Svoboda společně s individualismem má pak umožnit jednotlivci jednat podle vlastního zájmu tak, aby z toho mohl získat co největší užitek. Hranice této svobody jednotlivce pro liberály končí tam, kde začíná svoboda druhého, aby tak každý člověk této svobody dostal (Heywood, 2019, s.31-32).

Kromě svobody a individualismu musí konkrétní strana prosazovat rozum a víru v pokrok, které garantují jednotlivci osobní rozvoj a prosperitu, rovnost zajišťující stejné příležitosti pro každého, konstitucionalismus zasazující se o dělbu moci, což zajistí omezení státních aktérů pomocí systému brzd a protiváh a předejde tak kumulaci moci. V neposlední řadě hlásají liberálové toleranci, která je nutná pro existenci pluralismu ve státě. Pokud jsou všechny tyto faktory splněny, společnost se může vyvíjet a zajistí tím tak spokojenost jednotlivců (Heywood, 2013, s.32).

1.2. Konzervativní pravice

Dnešní pravicové strany jsou ve většině případů založeny na myšlenkách konzervatismu a liberalismu zároveň. Tato kombinace se může zdát zajímavá, protože ideje konzervatismu, které se také začaly objevovat na počátku 19. století, vznikly jako protiklad jak k socialismu, tak právě k liberalismu. Rychlý ekonomický pokrok a časté politické změny vytvářely obavy pro občany, kteří byli zvyklí na zaběhlý řád a respektovali jasně dané hodnoty. To přineslo poptávku po politice, která bude dodržovat předešlé tradice (Heywood, 2013, s.34-35).

Pojem tradice je pro konzervatismus nejdůležitější myšlenkou. Hodnoty a zavedené zvyky totiž přetrvávají dlouhý čas a přináší lidem jistoty, o kterých ví, že fungují. Tyto nashromážděné vědomosti jsou tedy prověřené časem a zajišťují stabilitu a bezpečnost nejen v současnosti, ale i pro budoucí generace. To s sebou přináší sociální sounáležitost (Heywood, 2013, s.35). Kladení důrazu na důležitost tradice, která v Izraeli nese velký význam z náboženského hlediska, je kritické měřítko toho, zda můžeme považovat politický subjekt za pravicový.

Pragmatismus je dalším důležitým znakem konzervatismu. Spoléhání se na zkušenosti a poučení se z historie zajistí člověku vědomost toho, co je dobré a co funguje. Naše cílové politické strany by tedy měly upřednostňovat ve svých řadách zkušené osobnosti. Pojem zkušenost rovněž souvisí s autoritou, jejíž přítomnost je podle konzervativců ve společnosti vyžadována. Respektovaná autorita dokáže nastolit řád a zaručit soudržnost občanů. Bezpečnost a řád mají být rovněž zajištěny právem vlastnit majetek. Podobně jako liberálové tím vyjadřují nezávislost na státu. V neposlední řadě pak musí být společnost v určitém hierarchickém uspořádání. Přestože to vytvoří nerovnosti mezi lidmi, nezpůsobí tato nerovnost konflikt, naopak, společné závazky a povinnosti z ní vyplývající jí udrží pohromadě (Heywood, 2013, s.35).

1.3. Nativismus

Podle Perliger a Pedazhura (2018, s.4) nativisté tvrdí, že „státy by měly být obývány exkluzivně skupinou, jejichž členové jsou původem z národa tohoto státu. Nepůvodní elementy, individua a idey představují fundamentální hrozbu pro tento homogenní národnostní stát.“

Konkrétně v Izraeli se nativismus vyskytuje ve dvou formách. Tou první je teritoriální nativismus neboli nárokování si území pro zachování integrity státu. V praxi to vypadá tak, že politické strany kladou důraz na udržení kontroly v oblastech Golanských výšin, Západního břehu a Východního Jeruzaléma. V posledních letech jde hlavně o takzvané izraelské osadníky, kteří se postupně na tato území stěhují za účelem vytvoření významného podílu na počtu obyvatel, což může v budoucnu vést k nárokování si těchto území izraelskou vládou. Druhá forma nativismu v Izraeli je etnická. Politici některých pravicových stran dbají na homogenitu obyvatelstva Izraele, jež je pro fungování státu nezbytná. To znamená, že zásadně odmítají udělování nejen občanství, ale i pracovních povolení a víz Palestincům. Někteří dokonce prosazují výslovně židovský stát, tedy občanství pouze pro vyznavače judaismu (Perliger & Pedahzur, 2018, s.5-9).

1.4. Autoritářství

Obecná definice autoritářství podle Perliger a Pedazhura (2018, s.4) tvrdí, že „Společnost musí být založena a řízena přísně daným souborem zákonů, které kompletně utvářejí život každého individua.“

V Izraeli je autoritářství spojené nejen s pravicovými stranami, ale i s některými středovými. Tamní politici často zastávají postoj, že národnostní a náboženské zájmy by měly převažovat nad těmi osobními. Konkrétně pak pozorujeme pokusy o rozšíření židovských pravidel a tradic do právního systému Izraele, například striktní pravidla pro firmy a podnikatele o Šabatu, právě za účelem národnostní a náboženské převahy. Dále je zde kladen důraz na jednotnost všech občanů národa. Autoritářští politici mají tendence postihovat jakékoliv jednotlivce či uskupení za delegitimaci a bojkot Izraele. Tyto autoritářské hodnoty jsou často upřednostňovány před těmi demokratickými, právě za účelem ochrany principů, na kterých tento židovský stát vznikl (Perliger & Pedahzur, 2018, s.10-11).

1.5. Populismus

Populismus je velmi složitý koncept, který má mnoho definic. Jelikož toto téma není hlavním předmětem zkoumání mé práce, bude stačit pouze jednoduchý popis této ideologie z článku Perliger a Pedazhura (2018, s.4): „Politika by měla reflektovat všeobecnou vůli lidu.“

Populismus se v Izraeli projevuje zpochybňováním faktů respektovaných institucí. Nejčastěji pravicové strany vytvářejí narativ, že se většina médií, ale i nejvyšší soud, snaží vystupovat proti těmto stranám. Ty se pak pokouší distancovat od těchto elit, což je pro populismus typické, a získat tím podporu obyčejných lidí. Na rozdíl od nativismu a autoritářství zastávají populismus v Izraeli výhradně pravicové strany. Jejich hlavním cílem je vyobrazovat zástupce levice jako elitu, které na obyčejných lidech nezáleží (Perliger & Pedazur, 2018, s.12-13).

1.6. Strany

Na základě zmíněných definic jsem si vybral tyto politické strany:

Likud (Likud Liberalim Leumi) – V překladu Národní liberální strana je vlajkovou lodí izraelské pravice. Jedním z jejích zakladatelů byl v roce 1973 Menachem Begin, pozdější první pravicový premiér Izraele. Ve svém programu se strana odkazuje na dodržování židovské tradice a kultury, konkrétně na Revizionistický Sionismus Zeeva Jabotinského. Strana ve svém programu oficiálně vystupuje proti rozdělení na židovský a palestinský stát. V této oblasti podporuje myšlenku, že Izrael je zemí židů, kteří v něm mají vládnout (Israel policy forum). Tato rétorika jasně splňuje znaky nativismu. Další bod programu strany je bezpečnost občanů a boj proti teroristickým útokům. Co se týče ekonomiky, Likud zastává ideu svobodného trhu a co nejmenší zásahy státu do chodu hospodářství. To dokázal například zintenzivněním privatizace národních podniků (Likud, 2012).

Šas – Ultraortodoxní strana, která v roce 1984 vznikla s motivem zastupovat Sefardské židy, tedy židy původem z Afriky a Blízkého východu. Stejná práva pro Sefardské židy a zlepšení jejich situace v izraelské společnosti jsou opěrnými body v programu strany. Kromě toho však strana zastává velmi konzervativně-náboženský postoj v přístupu k domácí politice. Šas chce stejná pravidla jak pro ortodoxní, tak pro sekulární občany Izraele a zákony opřené o židovský kodex. Výjimkou je ovšem služba v armádě. V této otázce strana Šas zastává právo ortodoxních židů se službě vyhnout. Tradice judaismu je pro ně neodmyslitelnou součástí života každého

občana Izraele. Tato strana se opírá mnohem více o idey konzervatismu, nativismu a autoritářství. Prvky liberalismu zde nenajdeme (Jewish virtual library).

Spojený judaismus tóry (SJT) – Rovněž nábožensko-konzervativní strana, založená v roce 1992, jejímž dnešním představitelem je Jakov Litzman. Stejně jako Šas vede politickou kampaň, která nabízí lidem židovský stát opřený o náboženství a opomíjí tedy myšlenky ekonomického liberalismu. Spíše než konstruktivní témata upřednostňuje tato strana konzervativní zákazy progresivních zákonů, jako například sekulární svatby, svatby homosexuálů, službu ortodoxních židů v armádě a možnost pracovat o Šabatu. Znovu zde pozorujeme důraz na zavedení tradičních náboženských zákonů do právního řádu Izraele (Jewish virtual library).

Jisra'el Bejtenu – Avigdor Lieberman, bývalý člen Likudu, založil v roce 1999 další stranu s velkým národnostním cítěním. Od Likudu se však liší hlavně tím, že cílí na přistěhovalce původem z Ruska a bývalého Sovětského svazu. Hlavní téma této strany je velký nesouhlas se vznikem dvou států – Izraele a Palestiny. To by způsobilo újmu židovskému obyvatelstvu žijícímu na území arabského státu. Stejně jako Likud se Jisra'el Bejtenu hlásí k liberálnímu přístupu v ekonomice s minimálními zásahy státu, nízkým počtem úředníků a velkou podporou technického rozvoje (Jewish virtual library).

U těchto stran mě bude zajímat jejich výsledek ve volbách do Knesetu – izraelského parlamentu – před a po vybraných bezpečnostních hrozbách. Zároveň zhodnotím jejich zisky v průběhu celého zkoumaného období. Dále se blíže zaměřím na akcentovaná témata lídra nejsilnější pravicové strany v jeho projevu po volbách následující vybranou bezpečnostní hrozbu. Kvůli omezenému rozsahu práce zmíním pouze jeden projev v každém období. Poslední věc, na kterou se zaměřím, bude implementace konkrétních opatření a směřování politiky vládnoucích pravicových stran po konkrétní bezpečnostní hrozbě.

1.7. Bezpečnostní hrozby

Od konce 20. století můžeme pozorovat změny ve složení nepřátel Izraele, kteří ho přímo ohrožují. Země, které dříve s Izraelem válčily, například Egypt, Jordánsko, Irák či Sýrie, se buď kvůli diplomatickým jednáním nebo totálním rozkladem své infrastruktury dostaly do situace, kdy není v jejich zájmu a schopnostech vést proti Izraeli konvenční válku. Na scéně se ale objevily nestátní teroristické organizace, které jsou finančně a vojensky podporovány jinými zeměmi. Ve většině případů se jedná o libanonský Hizballáh podporovaný Iránem, dále pak organizace Hamás a Islámský džihád, operující z pásma Gazy, které jsou rovněž částečně

financované iránskou vládou. Jejich cílem je dlouhodobé strategické vyčerpávání Izraele pomocí nepravidelných útoků na civilní obyvatelstvo. V praxi to provádějí pomocí buď pozemních bombových útoků, nebo střelbou raket krátké a střední vzdálenosti na izraelské území ze sebou ovládaných území. Exekutoři těchto útoků se pak schovávají mezi civilisty, což výrazně komplikuje situaci izraelským vojenským jednotkám jakkoliv zasáhnout (Freilich, 2018, s.185-187).

Tyto útoky jsou nepravidelné a neprobíhají ve velkém měřítku. Pokud by však chtěl například Hizballáh začít s Izraelem válčit v plném rozsahu, jeho zbrojní kapacita, díky dodávkám z Iránu, by způsobila odpalování až 1,500 raket denně po dobu jednoho měsíce. To by mělo za následek obrovské ohrožení populace státu Izrael (Freilich, 2018, s.192-193).

Pokud se tedy bavíme o definici bezpečnostní hrozby, musíme zahrnout jednak pozemní útoky těchto teroristických skupin přímo na území Izraele, které jsou organizovány z území Západního břehu a Pásmo Gazy, dále odpalování raket na civilní cíle v Izraeli, a v neposlední řadě extenzivní zbrojení nepřátelských skupin v blízkosti Izraele, které mu způsobují značné a oprávněné obavy.

Bezpečnostní hrozby, kterým se v této práci budu věnovat, budou Druhá palestinská intifáda, druhá libanonská válka, ovládnutí Gazy organizací Hamás v roce 2007 a Válka v Gaze v roce 2014.

2 Izraelská pravice a bezpečnostní hrozby

V této kapitola konkrétně představím tři významné bezpečnostní hrozby, kterým Izrael čelil od podepsání Mírových dohod z Osla. V návaznosti na ně pak ke každé z nich uvedu výsledky voleb před touto hrozbou a po ní. Dále zmíním projevy lídrů izraelské pravice a konkrétní opatření pravicových vlád reagujících na tyto hrozby.

Pro lepší pochopení situace, ve které se Izrael v této době nacházel, je nejdříve nutné popsat události, které tomuto období předcházely. Jedná se hlavně o Mírové dohody z Osla a o předčasné volby v roce 1996.

2.1. Mírový proces

Začátkem 90. let nastává v Izraeli změna ve veřejném mínění. Dosavadní vládnoucí strana Likud končí ve volbách do Knesetu druhá, Jicchak Rabin vyhrává se svou Stranou práce (Israel Labor Party) a tvoří vládu, která má velký zájem o dosažení míru s Palestinci a sousedními arabskými zeměmi (The Knesset). Jeho hlavním cílem bylo získání uznání existence Izraele arabskými zeměmi a vytvoření ekonomických vazeb s arabským trhem. K tomuto cíli měla Izrael dovést politika „území za mír“ (Bickerton &, Klausner, 2018 s.285).

Avšak tato politika nemohla být implementována hned od Rabinova nástupu do funkce. V prvních letech jednak odmítali jednat s Organizací pro osvobození Palestiny (dále PLO) z bezpečnostních důvodů, dále pak Izrael čelil ohrožení bezpečnosti ze strany palestinských teroristických organizací a Libanonu. Roli v této odmlce ve vyjednávání hrály i volby v Sýrii a USA, spory mezi organizacemi zastupující Palestinu a nejednotnost názorů izraelské vlády v otázce vzdání se Golanských výšin ve prospěch Sýrie. O to víc byla pak izraelská společnost překvapená, když se v srpnu 1993 začaly v tisku objevovat zprávy o údajných schůzkách mezi zástupci izraelské vlády a PLO. Až 14 setkání od začátku roku 1993 měli zprostředkovat norští diplomaté pro tyto dvě strany. Právě Norové si mysleli, že jsou schopni dovést Izrael a Palestinu ke společnému stolu a vyjednat podmínky výhodné pro obě strany (Bickerton &, Klausner, 2018, 285-292).

Přestože oba tábory čelily velké kritice z řad opozice, stala se 9. září 1993 do té doby nemyslitelná věc. Jásir Arafat ve svém dopise premiérovi Rabinovi sdělil, že palestinský národ uznává stát Izrael, zřikává se násilí a bude pokračovat v cestě vedoucí k míru mezi Palestinou a Izraelem. Rabin na oplátku ve svém dopise Arafatovi uznává PLO jako právoplatnou organizaci zastupující palestinský lid a slibuje další vyjednávání s touto organizací o dalších

krocích vedoucích ke stažení izraelských vojáků z okupovaných území. 13. září se představitelé obou zemí, Jásir Arafat a Mahmúd Abbás za Palestinu a Jicchak Rabi a Šimon Peres za Izrael, sešli ve Washingtonu v přítomnosti prezidenta Spojených států Billa Clintona a ruského ministra zahraničí Andreje Kosyрева k podepsání Deklarace zásad prozatímní samosprávy pro Palestinu, známou též jako První dohoda z Osla. Pro miliony lidí na světě, když spatřili, jak si Arafat a Rabin podávají ruce, byla tato událost něco dosud nevídaného (Bickerton &, Klausner, 2018, s.292-295).

Tato první jednání byla spíše formou položení základu pro konkrétní opatření, která měla být projednávána a aplikována v několika následujících letech. V zájmu Izraele bylo předat anektovaná území Západního břehu a Gazy co nejefektivněji a nejbezpečněji tak, aby nová palestinská samospráva měla dostatek zdrojů a adekvátně rozvinuté vládnoucí instituce k udržení stability v těchto regionech. PLO zase potřebovala čas jednak k přesvědčení Palestinců a konkurenčních organizací na palestinských územích, že z těchto dohod budou benefitovat, a také k vyjednání konkrétních detailů izraelského stažení. V praxi to byly otázky kdy a v jakých částech území bude Palestincům předána samospráva, a hlavně jak se vyřeší problematika Jeruzaléma, na který si dělaly nároky obě strany (Bickerton &, Klausner, 2018, s.298-303).

Aby Palestina mohla vládnout své samosprávě od začátku bez závažných problémů, potřebovala určitý finanční základ. Spojené státy tedy zajistily, že i ostatní země přispějí na tento účel. Celkem byly přislíbeny asi 2 miliardy dolarů, z toho EU přispěla 600 miliony dolarů, USA 500 miliony dolarů a Izrael 75 miliony dolarů, Saúdská Arábie 100 miliony dolarů a Spojené arabské emiráty přispěly 25 miliony dolarů (Bickerton &, Klausner, 2018, s.305).

Měsíc po setkání v Bílém domě se izraelští a palestínští diplomaté sešli a začali jednat o tom, z jakých konkrétních území se izraelští vojáci stáhnou, jak velká bude palestinská a izraelská policejní přítomnost a kdo bude spravovat přechod mezi Gazou a Egyptem. Tato složitá jednání přirozeně trvala dlouho a odpůrci těchto dohod se uchýlovali k násilí. Radikální Palestinci zabíjeli izraelské občany a židovští osadníci vandalizovali palestinské vesnice. Tyto akty násilí vedly ke sporům v průběhu vyjednávání a ke změnám požadavků, zejména ze strany Palestinců. Což způsobilo zastavení vyjednávání na několik týdnů (Bickerton &, Klausner, 2018, s.306).

Avšak jak Arafat, tak i Rabin chtěli tato vyjednávání dovést do úspěšného konce. Po tom, co Izrael souhlasil s nasazením pozorovatelských neutrálních jednotek do Hebronu, se

jednání obnovilo. Dne 14. května 1994 podepsali zástupci obou stran před publikem v Káhiře dohodu, která již obsahovala konkrétní plán stažení izraelských vojsk. Během tohoto jednání došlo k menšímu incidentu, kdy Arafat při spatření finální mapy oblasti Jericha odmítl akceptovat velikost tohoto území. Po diskusi s Rabinem však Izrael schválil Arafatův dodatek, který požadoval zvětšení této oblasti a zvýšení počtu představitelů palestinské policie. Tato dohoda byla opět revoluční, protože Izrael palestinské autonomii schválil a garantoval jí vlastní import a export, vlastní cestovní a identifikační dokumenty, a také vlastní telefonní síť. Palestincům však bylo zamítnuto vytvořit vlastní měnu a nasadit svou policii na zahraniční přechod mezi Západním břehem a Jordánskem. Izrael dokončil stažení svých vojáků z Jericha 13. května 1994 a z Gazy 18. května téhož roku. Pro Palestince to byl ohromný úspěch. Arafat triumfálně navštívil tato území a jmenoval členy do čela Palestinské autonomie (dále PA). 27 let izraelské okupace mělo skončit (Bickerton &, Klausner, 2018, s.307).

Tato první fáze izraelského stažení způsobila řetězec reakcí. První z nich bylo setkání diplomatů Izraele a Jordánska ve stanu na hranici mezi těmito státy, což byla dosud bezprecedentní záležitost. Po sérii jednání ministra zahraničí Perese a premiéra al-Majaliho se sešly hlavy obou států, premiér Rabin a král Hussein, v Bílém domě, kde formálně ukončili čtyřicet šest let trvající válku. Zároveň vystoupili na půdě Kongresu a zavázali se usilovat o mír v regionu. Pro Rabina to znamenalo potvrzení účinnosti jeho politiky „země za mír“ (Bickerton &, Klausner, 2018, s.307-308).

Izrael navázal s Jordánskem spolupráci v několika odvětvích. Nejdůležitější výhodou pro Izrael však byla snaha Jordánska přesvědčit arabské země o zrušení ekonomických bojkotů Izraele. Další země následovaly. Na začátku roku 1994 probíhaly schůzky katarských a izraelských představitelů o ropných obchodech. Na podzim tohoto roku se Izrael s Marokem dohodl na založení styčných kanceláří. Země zálivu - Saúdská Arábie, Katar, Kuvajt, Omán, Spojené arabské emiráty a Bahrajn - oznámily částečné zrušení arabského ekonomického bojkotu. V neposlední řadě oznámily Izrael a Tunisko navázání diplomatických vztahů (Bickerton &, Klausner, 2018, s.308-310).

Ihned po úspěšném dosažení mírové dohody v roce 1993 se situace v Izraeli zdála být pozitivní, nicméně Palestinská autonomie se potýkala s řadou problémů. Zejména na Západním břehu získala PA autoritu v oblasti vzdělání, sociálních služeb, turismu a zdravotnictví, avšak nesetkala se s pozitivní odezvou. Radikální organizace v Palestině se opět uchýlily k násilí. Hamás a Islámský džihád spustily sérii teroristických útoků, při kterých zemřeli izraelští vojáci i civilisté. Někteří izraelští představitelé, včetně prezidenta Weizmana, žádali o prozatímní

pozastavení implementace mírových dohod. Izrael se rovněž snažil dosáhnout osobní bezpečnosti svých občanů prostřednictvím oddělení se od Palestinců, přičemž nejvýznamnějším opatřením byl zákaz palestinským obyvatelům pracovat v Izraeli. To mělo nejvíce dopad v Pásmu Gazy, kde se kvůli chudobě, pomalému ekonomickému růstu a nedostatečnému toku slíbených peněz ze zahraničí lidé začali velmi nespokojeně projevovat. Hlavní odpovědnost byla přisuzována Arafatovi, který proto musel jednat s oběma stranami a snažit se plnit jejich požadavky. Tyto nepokoje způsobily prodlevy ve stahování izraelských vojsk a znemožňovaly tak pokrok mírových jednání (Bickerton & Klausner, 2018, s.310-312).

Izrael rovněž zažíval vnitřní nepokoje, zejména z řad náboženských sionistů, kteří byli zásadně proti Rabinově politice vzdávání se Judeji a Samaří, tedy svaté země, ve prospěch míru. Začaly se objevovat demonstrace, které nabíraly na síle. Někteří extrémisté dokonce protestovali před Rabinovým domem. Tuto situaci využily pravicové strany, zejména Likud, a začaly podřývat autoritu Rabinovy vlády a získávaly čím dál více sympatizantů (Bickerton & Klausner, 2018, s.312).

Navzdory těmto nepokojům se vyjednaváči z obou stran stále snažili doladit detaily implementace mírové dohody z roku 1993. 27. srpna 1995 v Káhiře PA a Izrael podepsaly přenesení moci v oblastech práce, obchodu, průmyslu, nerostných surovin, zemědělství a lokálních samospráv na PA. Další oblasti byly předmětem jednání. Úplná detailní dohoda byla dosažena 24. září 1995 v Tabě a o 4 dny později podepsána ve Washingtonu, známá jako Druhá dohoda z Osla. Její signatáři – Arafat, Mubarak, Hussein, Rabin a Peres se shodli na následujícím:

Západní břeh řeky Jordán bude rozdělen na tři části.

První část, označená jako území A, bude pod přímou palestinskou kontrolou. Tato oblast zahrnuje několik velkých měst, konkrétně Jenin, Tulkarm, Kalkílija, Nábulus, Betlém a Rámaláh.

Druhá oblast, označená jako území B, bude společně kontrolována oběma stranami a zahrnuje přibližně 450 palestinských obcí. Palestinci budou mít občanské a policejní pravomoci, zatímco Izrael zajistí bezpečnost v této oblasti. První dvě oblasti dohromady zahrnují pouze 27 % celkového území Západního břehu.

Zbytek území, označený jako oblast C, bude pod úplnou kontrolou Izraele. Toto území je převážně neobydlené a zahrnuje židovské osady a vojenské základny Izraele. Vojáci se budou stahovat z této oblasti v šestiměsíčních intervalech po dobu osmnácti měsíců.

Izrael se také stáhne z města Hebron, kde tradičně existuje velké napětí mezi oběma stranami. Tento krok však bude podmíněn přísnějšími kritérii (Bickerton &, Klausner, 2018, s.312-316).

Izraelsko-palestinské dohody z roku 1993 a 1995 byly zlomovými okamžiky v politických vztazích mezi oběma stranami. I když tato dohoda byla úspěchem izraelské i palestinské zahraniční politiky, situace uvnitř země nebyla ideální. Na obou stranách byli lidé, kteří s těmito novými implementacemi zásadně nesouhlasili. Palestinci byli skeptičtí ohledně postupného stahování izraelských vojáků, protože si mysleli, že Izrael nikdy plně neustoupí z okupovaných území. K této negativní náladě přispěl výrok izraelského ministra zahraničí Perese, který sliboval občanům, že Izrael si podrží až 73 % území Západního břehu, 80 % jeho zásob vody a 97 % bezpečnostních opatření. Tento výrok posílil Palestince v jejich obavách, což vedlo k nárůstu teroristických útoků na izraelské civilisty (Bickerton &, Klausner, 2018, s.316).

Toto způsobilo vznik velkých pochyb u obyvatelstva Izraele, kteří nevěřili Arafatovi a PA a požadovali tato území pro sebe. Extrémisté z této strany se také rozhodli pro cestu násilí. Vše vyvrcholilo 4. listopadu 1995, kdy byl jedním z těchto extrémistů zavražděn premiér Jicchak Rabin (Bickerton &, Klausner, 2018, s.316-317).

2.2. Volby do čtrnáctého Knesetu v roce 1996

Vražda izraelského premiéra Jicchaka Rabina v listopadu 1995 byla velkým šokem pro většinu izraelského národa. Rabina považovali mnozí za klíčovou osobnost při snaze o dosažení míru s Palestinci. Po jeho smrti se mnoho lidí obávalo, jak bude pokračovat mírový proces, když je jeho hlavní koordinátor po smrti. Rabinův nástupce, Šimon Peres, chtěl navázat na jeho práci a pokračovat ve snaze dosáhnout mírové dohody s Palestinci, ale jeho úspěchy byly méně výrazné (Bickerton &, Klausner, 2018, s.317-320).

Peresova vláda čelila kritice a rostoucí opozici ze strany pravicových politiků, kteří se postavili proti mírovému procesu. Jeho vláda se také potýkala s rostoucími teroristickými útoky, které přispěly k ztrátě důvěry obyvatel v jeho vedení. Mezi největší neúspěchy jeho vlády patřila operace „Hrozny hněvu“, která měla být odplatou za teroristické útoky organizace Hizbaláh na izraelské vojenské cíle. Toto vojenské tažení však způsobilo mezinárodní kritiku,

když izraelské nálety zabily mnoho libanonských civilistů a způsobily značné škody na infrastruktuře v Libanonu (Bickerton &, Klausner, 2018, s.321-328).

V důsledku těchto událostí Peresova autorita začala být zpochybňována a jeho popularita klesala. V roce 1996 se Peres rozhodl vyhlásit předčasné volby, ale v té době již pravicové strany získávaly na síle, když šířily strach z teroristických útoků a ohrožení izraelské bezpečnosti, což jim přineslo podporu značné části obyvatel. Benjamin Netanjahu, lídr strany Likud, těsně zvítězil v novelizovaných volbách, kde se kromě stran volil rovněž premiér, se ziskem 50,4 % (The Knesset). To mu umožnilo sestavit vládu s podporou pravicových stran (Bickerton &, Klausner, 2018, s.329-330).

Netanjahu se angažoval ve snaze posílit bezpečnost Izraele a rozvíjet jeho ekonomiku, ale zároveň pokračoval v ostré rétorice proti palestinskému nacionalismu a pokračování mírového procesu. Jeho triumf v roce 1996 znamenal začátek dlouhé série jeho vítězství a vítězství pravice na politické scéně Izraele (Bickerton &, Klausner, 2018, s.331).

2.3. Druhá intifáda

Jedním z významných bezpečnostních problémů, kterým se budu věnovat, je Druhá intifáda, také známá jako Intifáda al-Aksá. Implementace dohod z Osla se nevyvíjela podle plánu, a především na palestinské straně se začala šířit frustrace. Toto napětí vyvrcholilo 28. září 2000, kdy opoziční lídr a předseda strany Likud, Ariel Šaron, vstoupil s obrovským policejním doprovodem na Chrámovou horu a prohlásil, že Izrael se nikdy nevzdá tohoto místa. Tato provokace vyvolala rozsáhlé nepokoje na straně Palestinců a vedla k Druhé intifádě. Palestinci napadali izraelské vojáky, připravovali bombové útoky na izraelská města a přímo útočili i na civilisty. Izrael odpověděl shazováním bomb na palestinská města, zvýšením vojenské přítomnosti včetně pozemní těžké techniky a letectva. Situace eskalovala a trvala až do roku 2005. Tyto nepokoje si vyžádaly kolem pěti tisíc palestinských a kolem tisíce izraelských obětí (Bickerton &, Klausner, 2018, s.372).

Zodpovědnost za tento konflikt je často přisuzována dvěma stranám. První z nich je Ariel Šaron, což není překvapivé. Ačkoli to vypadá jako cílená provokace vůči Palestincům, Šaron chtěl touto návštěvou spíše upevnit svou pozici ve straně Likud na úkor Benjamina Netanjahua, jehož popularita velmi rychle rostla. Experti se shodují, že příčina vzniku intifády je mnohem složitější a Šaronova návštěva Chrámové hory byla spíše špatně načasovanou provokací (Pressman, 2003, s.118-122).

Další mylnou domněnkou je tvrzení, že Jásir Arafat již déle plánoval útok na Izrael. Někteří Palestinci nebyli spokojeni s výsledky mírových dohod, což vede k přesvědčení, že Arafat chtěl, aby stát Palestina byl založen na násilných hrdinských akcích. Tato teorie byla však vyvrácena odborníky, kteří tvrdí, že Arafat a PA neměli žádnou bojovou strategii v době, kdy Intifáda propukla, a že toto povstání bylo tedy čistě spontánní. Tuto skutečnost potvrdil i bývalý šéf izraelské rozvědky Šin Bet Ami Ajalon (Pressman, 2003, s.116-117).

Hlavní příčinou dlouhotrvajícího násilí byla frustrace z nesplnění dohody o izraelském stažení z palestinských oblastí, která byla uzavřena v rámci dohod z Osla. Pro Palestince byla tato dohoda klíčem k získání svobody, ukončení izraelské okupace a k vytvoření jejich vlastního národního státu. Nedodržování těchto dohod od poloviny devadesátých let nakonec vyústilo v přirozenou frustraci mezi Palestinci. Toto napětí bylo dále zesíleno událostmi z 28. září, což byla pro mnoho Palestinců poslední kapka, která je motivovala k trvajícímu násilí (Pressman, 2003, s.123-127).

2.4. Právce po Druhé intifádě

V této části představím, jak byla právice ovlivněna událostmi Druhé intifády. Nejdříve zmíním výsledky voleb v tomto období, poté přiblížím rétoriku některých lídrů zkoumaných politických stran pomocí jejich proslavů v průběhu Intifády a nakonec se blíže podívám na implementaci opatření, zavedenými těmito stranami.

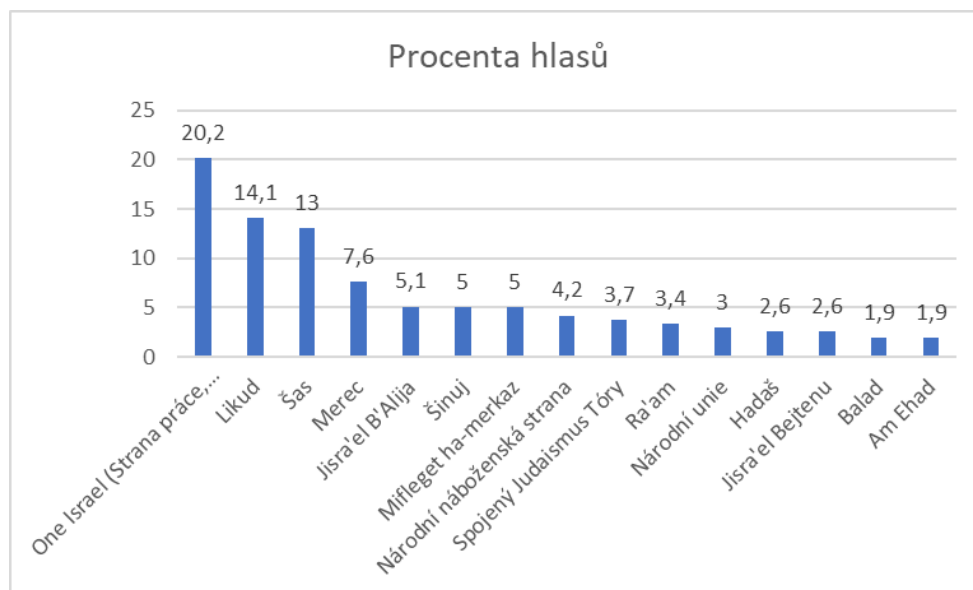
2.4.1. Výsledky voleb

Od roku 1996 proběhla v Izraeli změna volebního systému. Premiérem se nestal lídr vítězné strany, nýbrž vítěz speciálních voleb na tento post. Strana práce utvořila koalici se stranami Gešer a Meimad, které měly porazit vládnoucí Likud vedený Benjaminem Netanjahuem. Do čela tohoto uskupení byl vybrán Ehud Barak, který si jako hlavní body své kampaně zvolil stažení izraelských vojáků z Libanonu a zájem o mírové vyjednávání se Sýrií ohledně Golanských výšin (Bickerton & Klausner, 2018, s.376-377). Koalice One Israel nakonec získala 20 procent hlasů, což ji garantovalo 26 křesel v Knessetu. Do vládnoucí koalice přizvali konzervativní Šas a levicový Mercaz. Likud se umístil na druhém místě se 14 procenty - viz. tab. 1 (The Knesset). Avšak po událostech z roku 2000 a po nesplnění svých volebních slibů se Ehud Barak rozhodl rezignovat na svůj post ministra. Kvůli již zmíněnému volebnímu systému tak byly vypsány volby na post premiéra, kterých se však, i přes svou popularitu, nemohl účastnit Netanjahu, protože nebyl členem Knessetu. Přirozeně byl tedy za Likud

nominován Ariel Šaron, který drtivě porazil Baraka poměrem 62,5 ku 34,7 % (Bickerton & Klausner, 2018, s.376-377).

Volby do patnáctého Knesetu - 1999			
Strana	Počet hlasů	Procenta hlasů	Počet křesel
One Israel (Strana práce, Meimad, Gešer)	670 484	20,2	26
Likud	468 103	14,1	19
Šas	430 676	13	17
Merec	253 525	7,6	10
Jisra'el B'Alija	171 705	5,1	6
Šinuj	167 748	5	6
Mifleget ha-merkaz	165 622	5	6
Národní náboženská strana	140 307	4,2	5
Spojený Judaismus Tóry	125 741	3,7	5
Ra'am	114 81	3,4	5
Národní unie	100 181	3	4
Hadaš	87 022	2,6	3
Jisra'el Bejtenu	86 153	2,6	4
Balad	66 103	1,9	2
Am Ehad	64 143	1,9	2

Tabulka 1 (The Kneset)

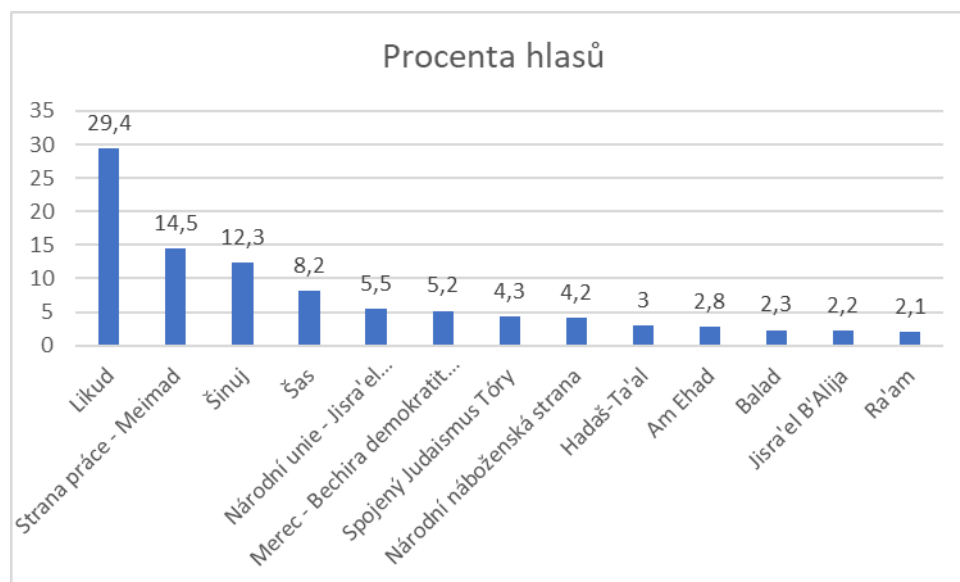
Graf 1 (The Kneset)

Volby do 16. Knesetu v roce 2003 po změně v 90. letech se opět konaly konvenčně bez přímé volby premiéra. Suverénní vítězství připadlo straně Likud, kterou vedl kontroverzní Ariel Šaron. Jeho strana získala dvakrát více hlasů, než jejich hlavní rival – Strana práce – viz. tab. 2. To umožnilo Šaronovi sestavit vládu se stranami Šinuj, Národní unie, Jisra'el BaAlija a Národní náboženskou stranou. Další pravicové strany i přes solidní zisk se po volbách do vládní koalice nezapojily (The Kneset).

Volby do šestnáctého Knesetu - 2003			
Strana	Počet hlasů	Procenta hlasů	Počet křesel
Likud	925 279	29,4	38
Strana práce - Meimad	455 183	14,5	19
Šinuj	386 535	12,3	15
Šas	258 879	8,2	11
Národní unie - Jisra'el Bejtenu - Moledet - Tekuma	173 973	5,5	7
Merec - Bechira demokratit - Šahar	164 122	5,2	6
Spojený Judaismus Tóry	135 087	4,3	5
Národní náboženská strana	132 37	4,2	6
Hadaš-Ta'al	93 819	3	3
Am Ehad	86 808	2,8	3
Balad	71 299	2,3	3
Jisra'el B'Alija	67 719	2,2	2
Ra'am	65 551	2,1	2

Tabulka 2 (The Knesset)

Graf 2 (The Knesset)

2.4.2. Šaronův projev v Knesetu

Březen roku 2002 byl poznamenán rostoucím násilím. Vše vyvrcholilo 27. března, kdy bylo zavražděno 29 Izraelců o Pesachovém sederu ve městě Netanja palestinskými radikály z řad Hamásu (Bickerton &, Klausner, 2018, s.386). Po tomto masakru vystoupil 8. dubna premiér Ariel Šaron v Knesetu se svým proslovem:

Naši mrtví leží v dlouhé řadě, ženy a děti, mladí a staří. A my stojíme před nimi, stojíme před prázdnotou, kterou jejich vraždy vytvořily, a nemáme slov. (...) Není to náhoda, členové Knesetu. Není to krutý osud. Gangy vrahů mají své vůdce a svůj cíl. Mají jedinou misi: vyhnat nás odtud. (2002)

Nejčastěji pak ve svém proslovu Šaron kritizuje Jásira Arafata, kterého vinní z předešlých událostí:

A jedním vůdcem je předseda Palestinské samosprávy, Jásir Arafat. Je to muž, který sliboval v řadě dohod opustit cestu terorismu, zdržet se vraždění, použít své síly k tomu, aby tomu zabránil - a všechny své sliby nedodržel. Kvůli jeho slibům Izrael souhlasil s vytvořením Palestinské samosprávy. (...) V oblastech pod jeho vládou zavedl Arafat režim teroru, který oficiálně trénuje teroristy a podněcuje, financuje, ozbrojuje a posílá je k provádění vražedných operací v celém Izraeli. (2002)

Šaron rovněž předkládá dokumenty, které mají být důkazy k obvinění Arafata z plánování těchto teroristických útoků. Konkrétně zmiňuje:

Dokument obsahuje "krvavou" účetní knihu v rukopise Arafatova pokladníka - muže, který se pokusil pašovat rakety a který dnes sedí s Arafatem v Rámaláhu a těší se jeho osobní ochraně. Toto je účet za cenu židovských životů v Arafatově organizované byrokracii vražd. (2002)

Šaron dále pokračuje v obhajování Izraele, když poukazuje na snahu vyjednávat. Arafat byl však proti:

Přijali jsme plán Mitchella, který pro Izrael zahrnoval bolestné kompromisy. Přijali jsme plán Tenet. Dokonce jsme přijali požadavek na sedm dní klidu (...) spolupracovali jsme s generálem Zinnim (...) ale Arafat odmítl všechny návrhy a pokračoval v jeho vládě teroru. (...) Avšak Arafat si vybral jinou cestu. Víme, jakou cestu zvolil. Předpokládal a stále předpokládá, že bude schopen porazit Izrael a zlomit jeho ducha. (...) Skrze krev a hrůzu chce donutit Izrael k jednostrannému stažení na hranice z roku 1967, včetně Jeruzaléma, a tímto násilím dosáhnout svých cílů. (2002)

Fakt, že Izrael byl v tomto politicky relativně sjednocený, dokazuje i Šaronova kladná zmínka o Šimonu Peresovi:

Nevzdali jsme se přímého dialogu, abychom ukončili násilí. Ministr zahraničí Šimon Peres nešetřil úsilím najít partnera pro dialog. Já osobně jsem hostil několik úředníků Palestinské samosprávy a opakoval naše návrhy na příměří a obnovení politických jednání. (2002)

Kromě vrhání negativního světla na nepřítele Šaron mluví velmi pozitivně o občanech Izraele a o USA:

V těchto dnech vidíme izraelský lid v jeho nejlepší podobě - hrdý lid, jehož duch nebude zlomen, lid rozhodnutý chránit svůj domov a současně podávat ruku míru. (...) Izrael tedy přijímá a

srdečně vítá důležitou iniciativu prezidenta USA George W. Bushe. (...) Spojené státy jsou v čele heroického boje proti terorismu a režimům, které teroristy podporují. (2002)

Nakonec se Šaron obrací k Palestinskému lidu s výzvou:

Ale mír může být dosažen pouze tehdy, pokud po evakuaci území najdeme odpovědné palestinské vedení, ochotné přijmout primární odpovědnost každého režimu. (...) Mírová jednání mohou začít a pokračovat pouze poté, co terorismus ustane. (...) Odtud se obracím k palestinskému lidu. Chceme s vámi žít bok po boku v míru jako dobrý sousedé, pomáhající si a vzájemně respektující. Ale aby se to mohlo stát, musíte vzít své osudy do vlastních rukou. (2002)

2.4.3. Přijatá opatření

Po masakru v Netanji se Ariel Šaron rozhodl zcela změnit dosavadní směřování izraelské politiky nastavené v 90. letech jeho předchůdci. Pro Izrael byla Druhá intifáda důkazem, že politika „území za mír“ nebude fungovat. Proto Šaron ve svém projevu v Knesetu v březnu 2002 oznámil, že zahajuje operaci „Obranný štít“:

Vláda Izraele se rozhodla instruovat I.D.F. a další bezpečnostní síly k provedení Operace Obranný štít. Cílem operace je vykořenit teroristickou infrastrukturu, kterou Arafat vybuodoval pro pokračování útoků na Izrael. I.D.F. vojáci a důstojníci dostali jasné rozkazy. Vstoupit do měst a vesnic, které se staly útočišti pro teroristy. Chytit a zatknout teroristy, především jejich dispečery a ty, kteří je financují a podporují. Zabavit zbraně určené k použití proti izraelským občanům, odhalit a zničit teroristická zařízení, výbušniny, laboratoře, továrny na výrobu zbraní a tajné instalace. Rozkazy jsou jasné - zaměřit se na každého, kdo vezme zbraň a pokusí se postavit našim vojákům, bránit jim v jejich ohrožení a vyhnout se ohrožení civilního obyvatelstva. (2002)

Izraelské jednotky měly plán rychle obsadit klíčové body Západního břehu. Tento moment překvapení měl nejen zasadit ránu Palestincům, ale také vytvořit strategickou výhodu dříve, než na Izrael dolehne tlak mezinárodního společenství. Během několika dní izraelská armáda obsadila Rámaláh, Tulkarm, Kalkíliji, Betlém, Jenin a Nábulus. Vedení obranných složek Izraele postupovalo takovým způsobem, kdy identifikovalo všechny Araby za nepřátele a podle toho k nim také vojáci přistupovali. Armáda postupovala rychle a obsazovala každé podezřelé či nebezpečné místo, kde se mohli nepřátelé nacházet. Vedení armády vyhledávalo pátrání po důležitých osobách ve vedení palestinských organizací, jako byli Marwan Barghouti nebo Jibril Rajoub. Současně bylo zakázáno médiím a organizacím zajišťujícím humanitární pomoc vstupovat na území bojů (Ben-Eliezer, 2012, s.124-128).

Izraelská vláda se rozhodla 17. června 2002 vybudovat ochrannou bariéru kolem Západního břehu. Tato akce byla motivována nesouhlasem mezinárodního společenství s izraelskou operací na Západním břehu, kterou nakonec odsoudil i prezident Spojených států George Bush, a také hrozbou teroristických útoků Palestinců proti Izraeli. Původní plán počítal s výškou zdi 4 až 8 metrů a kopírováním hranice z období před rokem 1967, nazývané "Zelená linie". Nicméně, v praxi tato bariéra zasahovala na 85 procentech do území Západního břehu a snižovala tím jeho rozlohu (Bickerton & Klausner, 2018, s.388).

Dalším z významných kroků, který byl přijat Izraelem v reakci na druhou intifádu, bylo jednostranné stažení izraelských vojsk z Pásmu Gazy. Do konce jara roku 2004 se měly stáhnout všechny izraelské jednotky, včetně osadníků, kteří toto území obývali. Nicméně Izrael si nadále udržoval kontrolu nad hraničními přechody mezi Gazou a Egyptem, vzdušným prostorem nad Gazou a také jejím pobřežím (Bickerton & Klausner, 2018, s.400-404).

Tento krok, známý jako Šaronův plán, vyvolal kritiku jak od opozičních stran, tak od koaličních partnerů. Kritici stažení tvrdili, že rozhodnutí je příliš jednostranné a požadovali reciproční kroky od Palestinců. Na druhé straně, Palestinci se obávali, že se Izrael snaží získat totální kontrolu nad Západním břehem a toto stažení slouží pouze jako zástěrka. Navzdory této kritice izraelská vláda definitivně rozhodla o kompletním stažení z Pásmu Gazy dne 6. června 2004 (Bickerton & Klausner, 2018, s.404-406).

2.5. Druhá Libanonská válka

V letech 2005 a 2006 se Izrael potýkal s novou bezpečnostní hrozbou, a to s Libanonským Hizballáhem. Tato organizace začala intenzivně zbrojit po smrti syrského prezidenta Hafeze Assada, když jeho nástupce Bašar Assad začal dodávat rakety typu Kat'uška do Libanonu. V květnu roku 2005 vedení Hizballáhu oznámilo, že vlastní dvanáct tisíc těchto raket, ale izraelské rozvědky odhadly, že počet může být až o dva tisíce vyšší. Některé rakety byly dodávány z Íránu, což způsobilo Izraeli největší obavy, protože tyto raketové systémy měly delší dolet a mohly zasáhnout jakékoliv velké město v Izraeli (Rubin, 2007, s.1-4).

Tato situace velmi znepokojila izraelskou vládu, a tak Izrael začal podnikat kroky k ochraně svého území. Jedním z hlavních opatření bylo zvýšení ochrany strategických cílů a obyvatelstva v oblastech, kde byla největší rizika útoků. Kromě toho byly izraelské obranné síly mobilizovány a posíleny, aby mohly rychle reagovat na případné útoky (Bickerton & Klausner, 2018, s.426-428).

12. června 2006 byly z území Libanonu vystřeleny rakety, které zasáhly několik izraelských ozbrojených vozidel. Teroristům, kteří byli financováni z Íránu, se podařilo unést dva izraelské vojáky a zabít dalších osm. Izrael okamžitě odpověděl odvetnými útoky na území Libanonu a zahájil námořní i vzdušné blokády. Napětí mezi oběma zeměmi se zvyšovalo a situace eskalovala do 11. srpna, kdy Bezpečnostní rada OSN vyhlásila příměří, které obě země přijaly (Bickerton &, Klausner, 2018, 426-428).

Během bojů bylo na Izrael vypáleno kolem čtyř tisíc raket, což znamenalo téměř sto třicet raket denně. Tyto útoky způsobily smrt 43 civilistů a 190 členům Izraelských obranných sil, zatímco téměř dva tisíce Izraelců bylo raněno. Na straně Libanonu bylo obětí mnohem více, s dvanácti sty mrtvými a přes tři a půl tisíce zraněných (Rubin, 2007, s.3).

2.6. Hamás se zmocňuje Gazy

V červnu roku 2007 se Izrael ocitl před další bezpečnostní hrozbou, kdy po bojích s organizací Fatah Hamás převzal kontrolu nad územím Pásma Gazy. Palestinská území se poté stala oblastí pod nadvládou dvou aktérů, přičemž na Západním břehu byl v čele prezident Abbás za Fatah a v Pásmu Gazy právě Hamás. Izrael se přirozeně obával situace, kdy by radikální teroristická organizace ovládala území na jeho hranicích. Přestože bylo vyjednáno příměří, došlo k prvním konfliktům v roce 2008, když z Pásma Gazy byly vypuštěny první rakety namířené na civilní obyvatelstvo. Tyto útoky Hamás odůvodnil jako odplatu za izraelský útlak Palestinců v Gaze. V prosinci téhož roku odpověděl Izrael rozsáhlou invazí do Gazy, která měla za cíl eliminovat teroristy a zastavit raketové útoky na civilisty. Po 22 dnech bojů bylo dosaženo příměří. Hamás přestal s raketovými útoky a Izrael stáhl své vojáky (Bickerton &, Klausner, 2018, s.432-433).

2.7. Právce po konfliktu v Libanonu a v Gaze

V této části opět představím, jak byla izraelská pravice ovlivněna v období 2006 až 2009 po druhé libanonské válce po převzetí moci nad Pásmem Gazy organizací Hamás a následné izraelské invazi do Gazy. Nejdříve představím výsledky voleb do Knessetu, poté přiblížím proslov premiéra Netanjahua a nakonec zmíním konkrétní opatření izraelské pravicové vlády.

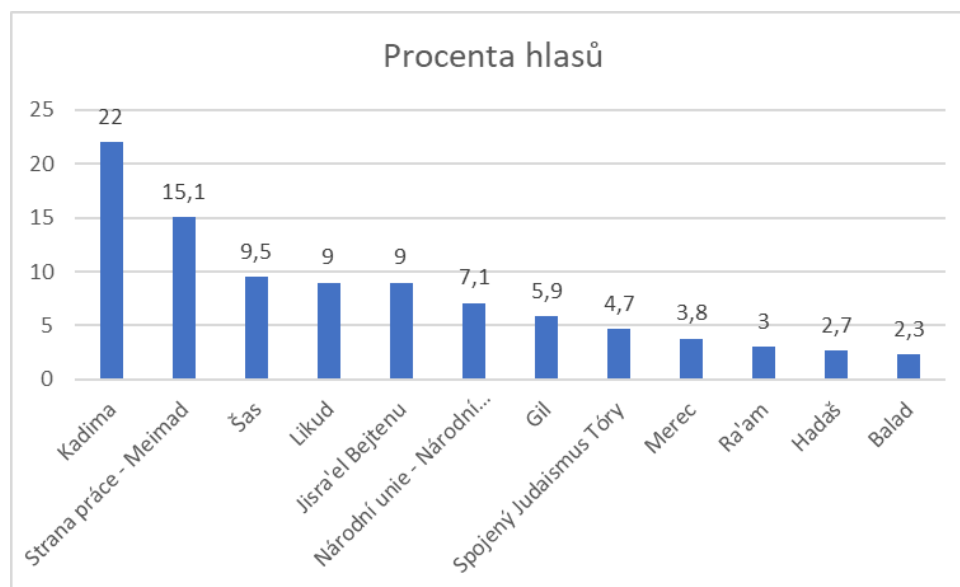
2.7.1. Výsledky voleb

V roce 2006 opět proběhla v Izraeli změna volebního zákona. Tentokrát se jednalo o bariérovou klauzuli, která byla navýšena o půl procentního bodu na 2 %. Tato úprava měla zajistit méně extrémních stran v Knessetu a větší stabilitu vlády. Změna způsobila výrazný

nárůst politických stran, které nedokázaly získat potřebný počet hlasů k získání mandátu v Knesetu (Galnoor & Blander, 2018, s.324). Poprvé v historii Knesetu vyhrála nejvíc křesel nově zformovaná strana. Centristická Kadima, do které přešli také bývalí členové Knesetu za Likud a Stranu práce, drtivě porazila právě Likud o sedm procentních bodů a získala devětadvacet křesel ze 120 možných – viz. tab. 3. Její lídr, Ehud Olmert, pak vytvořil vládní koalici se stranami Šas, Gil a Stranou práce. Od listopadu 2006 do ledna 2008 se k vládní koalici připojila i strana Jisra'el Bejtenu (The Knesset).

Volby do sedmnáctého Knesetu - 2006			
Strana	Počet hlasů	Procenta hlasů	Počet křesel
Kadima	690 901	22	29
Strana práce - Meimad	472 366	15,1	19
Šas	299 054	9,5	12
Likud	281 996	9	12
Jisra'el Bejtenu	281 880	9	11
Národní unie - Národní náboženská strana	224 083	7,1	9
Gil	185 759	5,9	7
Spojený Judaismus Tóry	147 091	4,7	6
Merec	118 302	3,8	5
Ra'am	94 786	3	4
Hadaš	86 092	2,7	3
Balad	72 066	2,3	3

Tabulka 3 (The Knesset)

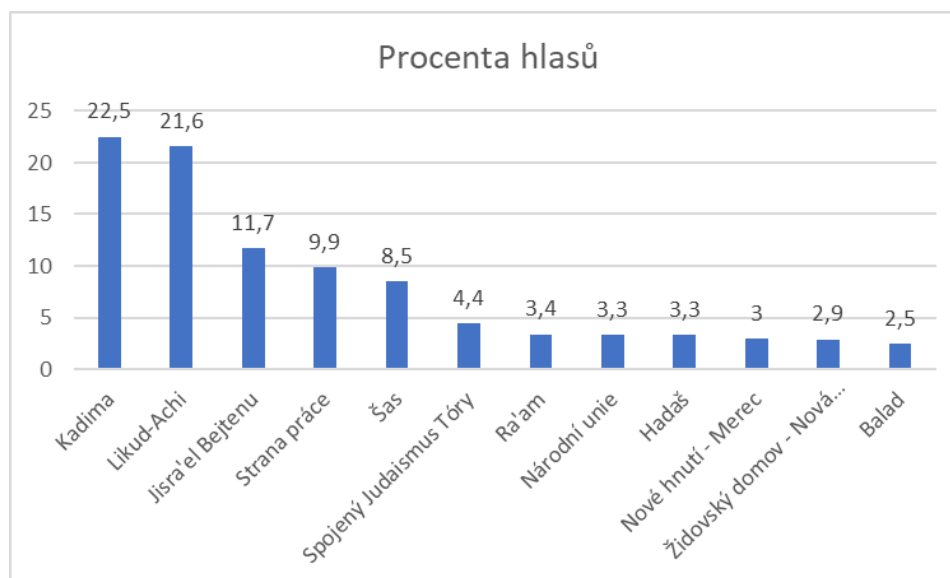
Graf 3 (The Knesset)

Přestože ve volbách do osmnáctého Knesetu v roce 2009 opět zvítězila centristická strana Kadima, nedokázala její nová předsedkyně Cipi Livniová sestavit vládu. Strana Likud získala ve volbách pouze o mandát méně – viz. tab. 4. – a díky úspěchu ostatních pravicových

stran utvořila vládnoucí koalici, jejíž součástí byly strany Jisra'el Bejtenu, Šas, Strana práce, Židovský domov, a SJT (The Knesset).

Volby do osmnáctého Knesetu - 2009			
Strana	Počet hlasů	Procenta hlasů	Počet křesel
Kadima	758 032	22,5	28
Likud-Achi	729 054	21,6	27
Jisra'el Bejtenu	394 577	11,7	15
Strana práce	334 900	9,9	13
Šas	286 300	8,5	11
Spojený Judaismus Tóry	147 954	4,4	5
Ra'am	113 954	3,4	4
Národní unie	112 570	3,3	4
Hadaš	112 130	3,3	4
Nové hnutí - Merez	99 611	3	3
Židovský domov - Nová národní náboženská strana	96 765	2,9	3
Balad	83 739	2,5	3

Tabulka 4 (The Knesset)

Graf 4 (The Knesset)

2.7.2. Netanjahův projev na Bar-Ilan University

Po období nepokojů v letech 2006 až 2009 vystoupil 14. června 2009 tehdy už úřadující premiér Netanjahu s projevem o míru na Univerzitě Bar-Ilan:

Mír vždy byl největším přáním našeho lidu a naši proroci ho předali světu jako vidění míru. Pozdravujeme se s přáním míru a naše modlitby končí slovem mír.

Netanjahu se ve svém proslavu obrací hlavně na lídry arabského světa. Jeho výzvy k mírovým jednáním však vypadají jako záminka k ekonomickým dohodám. Z některých jeho prohlášení

může vznikat dojem, že mu o mír zase tolik nejde, a že jeho primární cíl je rozvoj izraelské ekonomiky. V tomto je Netanjahu velmi pragmatický:

Dnes večer se obracím na všechny arabské vůdce a vyzývám je, abychom se setkali a hovořili o míru. Jsem připraven se s vámi setkat kdykoliv a jet kamkoliv, včetně Damašku, Rijádu, Bejrútu nebo Jeruzaléma. Vyzývám arabské země, aby spolupracovaly s Palestinci a s námi na prosazování ekonomického míru, který není náhradou za politický mír, ale je důležitým prvkem pro jeho dosažení. (...) Vyzývám talentované podnikatele arabského světa, aby sem přišli a investovali a pomohli Palestincům a nám rozprodit ekonomiku. Obracím se na vás, naše palestinské sousedy vedené Palestinskou autoritou, a říkám: Začněme jednání bez předchozích podmínek. Izrael je zavázán svými mezinárodními závazky a očekává, že všechny strany budou dodržovat své závazky. (2009)

Často také v projevu Netanjahu apeluje na Palestince, aby násilí zanechaly kvůli nevinným, hlavně dětem. Můžeme tak pozorovat cílení na emoce. Avšak tato rétorika opět působí tak, jako by byla cílená na získání ekonomických výhod:

Chceme s vámi žít v míru jako dobří sousedé, aby naše děti a vaše děti už nikdy nezažily válku a aby rodiče, bratři a sestry už nikdy nezažili bolest ztráty svých blízkých v bitvě. Toto je důležité pro naše děti, kteří mohou snít o lepší budoucnosti a tyto sny si splnit. (...) Když se spojíme a spolupracujeme pro mír, neexistuje limit pro rozvoj a prosperitu, kterou můžeme dosáhnout v oblastech ekonomiky, zemědělství, obchodu, turismu a vzdělání. Nejdůležitější je vytvořit pro naše mladé lidi lepší svět, plný klidu, kreativity, příležitostí a naděje. (2009)

Na závěr pak obhajuje činy Izraele a snaží se vytvořit dojem, že za současnou situaci můžou Palestinci a Arabové:

Pokud jsou výhody míru tak zjevné, musíme se ptát sami sebe, proč zůstává mír tak vzdálený, i když my máme ruku nataženou směrem k míru? Proč tento konflikt trvá už více než šedesát let? (...) Jednoduchá pravda je, že kořen konfliktu byl a stále je odmítnutí uznat právo židovského lidu na vlastní stát v jejich historické vlasti. (...) Arabové odmítli jakýkoliv židovský stát v jakýchkoliv hranicích. (2009)

2.7.3. Přijatá opatření

Hlavním cílem Netanjahuova počátečního působení v čele izraelské vlády bylo určování politického směřování spíše než zavádění konkrétních opatření. V květnu 2009 se nově zvolený prezident Spojených států, Barack Obama, setkal s Netanjahuem v rámci série schůzek k projednání situace v Izraeli. Navzdory Obamově snaze prosadit vznik dvou států na izraelském území odmítal izraelský premiér tento návrh, a dokonce Obamovi několikrát sdělil, že bude

podporovat vznik izraelských osad v palestinských územích. Netanjahu vzhledem k minulým zkušenostem neměl zájem o vyjednávání s Palestinci (Bickerton &, Klausner, 2018, s.439-440).

Nicméně, pod tlakem ze strany USA se situace částečně změnila. V červnu téhož roku oznámila Netanjahuova pravicová vláda, že je ochotná tolerovat vznik samostatného palestinského státu, avšak pouze za podmínky, že tento stát bude demilitarizován a uzná existenci Izraele jako židovského státu s Jeruzalémem jako jeho hlavním městem. Netanjahu rovněž prohlásil, že by zastavil vznik nových izraelských osad, ale toleroval by přirozený růst stávajících osad. Tento návrh však byl palestinskými představiteli odmítnut (Bickerton &, Klausner, 2018, s.440).

Izraelská vláda přijala další kontroverzní opatření, a to výstavbu ochranného plotu na hranici s Egyptem. Důvodem byla problematika nelegální migrace pracovníků z pásma Gazy a Egypta, kteří snadno pronikali do Izraele. Kromě toho byl v Knesetu schválen zákon, který ukládal nelegálním migrantům mnohem vyšší tresty za překročení hranice. Izrael se tak opět snažil řešit své bezpečnostní problémy pomocí izolace od nebezpečí (The Knesset).

2.8. Válka v Gaze – 2014

V následující části se zaměřím na konflikt, který vypukl v roce 2014 v Gaze - válka mezi Izraelem a organizací Hamás. Prvotním impulzem pro tuto událost bylo červnové unesení dvou izraelských mladíků teroristy z organizace Hamás, kteří byli později zavražděni. Izrael na tuto událost reagoval zatčením a vyslýcháním stovky členů Hamásu, což vyprovokovalo masivní odpověď teroristů, kteří začali ostřelovat izraelská města z Pásma Gazy. Během tří týdnů bylo vystřeleno až 232 raket na Izrael. IDF na toto ostřelování zareagovala bombardováním strategických cílů organizace. Toto bombardování však zvýšilo počet raket vypálených z Gazy (Shamir, 2015).

Kořeny těchto událostí sahají do roku 2011, kdy Hamás získal velké zásoby munice během nepokojů v Egyptě. Od té doby byl Sinajský poloostrov téměř opuštěn egyptskou armádou, což umožnilo členům Hamásu navázat kontakt s Muslimským bratrstvem a získat od nich nejen zbraně, ale také výcvik. Tato situace však trvala pouze do roku 2013, kdy egyptská armáda pod vedením Abdela Fataha al-Sisiho zdecimovala tunely Hamásu vedoucí z Gazy a úplně znemožnila jakékoliv pašování z Egypta. Zároveň i Írán omezil své dodávky Hamásu, když se Hamás rozhodl podporovat sunnitské nepřátele Íránu v Sýrii. Konkurenční organizace Fatah zde také sehrála svou roli tím, že přislíbila obyvatelům Gazy finanční pomoc, avšak pouze těm, kteří nebyli členy Hamásu. Tímto způsobem se Hamás ocitl ve velmi náročné finanční

situaci. Rozhodl se proto, že řešením bude použití síly proti Izraeli za účelem vylepšení své strategické pozice (Shamir, 2015).

Střelba raket z Pásmu Gazy byla stále intenzivnější. V červenci bylo odpáleno 150 až 200 raket denně. Izrael se musel bránit, ale Palestinci byli tentokrát lépe připraveni. Dne 17. července zahájila IDF operaci Ochranné ostří a opět vstoupila na území Gazy. Tentokrát však Izraelci nebyli schopni překvapit Palestince, a tak byl jejich postup výrazně pomalejší. V důsledku toho se Palestinci odvážili odpálit více raket. Denně jich bylo vystřeleno kolem 200. I když se Izraeli podařilo většinu z nich zastavit systémem Iron Dome, tyto útoky představovaly významné bezpečnostní riziko pro Izrael. Největší zátěží byla pro Izraelce stálá hrozba ostřelování, která měla negativní vliv na morálku a ekonomiku země (Shamir & Hecht, 2014, s.87-88).

Během celého konfliktu, který trval až do 26. srpna 2014, zahynulo 14 izraelských civilistů a 67 vojáků v důsledku ostřelování. Palestinské ztráty byly mnohem vyšší, když přibližně 2 200 lidí zemřelo. Je těžké určit, kolik z nich bylo členy teroristických organizací, protože různé zdroje uvádějí různé údaje (Shamir & Hecht, 2014, s.87-88).

2.9. Právce po Válce v Gaze

V této části znovu nejdříve zmíním výsledky voleb do Knessetu v letech 2013 a 2015. V návaznosti na to poukážu na proslov Benjamina Netanjahua jakožto představitele nejsilnější pravicové strany a poté popíšu některá opatření přijatá jeho vládou.

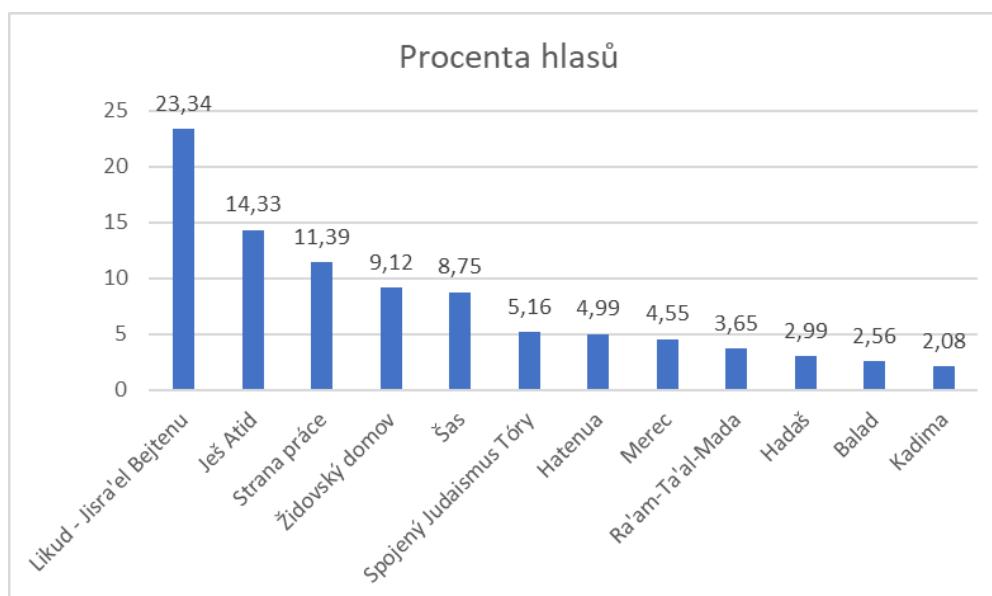
2.9.1. Výsledky voleb

Před volbami do devatenáctého Knessetu dávaly průzkumy jasně navrch stranám Likud a Židovský domov, vedený Naftalim Bennetem. Přestože tyto strany akcentovaly pouze témata bezpečnosti a nutnosti kontroly nad Západním břehem, byly jasnými favority kvůli absenci významné opoziční strany. Hatenua, vedená Cipi Livniou, byla jediná strana, která se výrazně zajímala o problémy rozpočtu, armádní služby ortodoxních židů, a hlavně rozdělení Izraele na dva státy. Výsledky voleb byly však výrazně odlišné od průzkumů. Koalice Likudu s Liebermanovou Jisra'el Bejtenu sice zvítězila, nezískala však 38 mandátů, jak se předpokládalo, nýbrž pouhých 31 – viz. tab. 5. Ani ostatní pravicové strany nedosáhly očekávaného zisku. Velkým překvapením voleb byla strana Ješ Atid Jaira Lapid, která se ve volbách umístila druhá a ve spojení se Stranou práce a dalšími středo-levicovými stranami držela v Knessetu 59 křesel (Bickerton & Klausner, 2018, s.483-484). Lapid i Livniová ale

nakonec vstoupili do Netanjahuovi koalice společně s Bennetovým Židovským domovem (The Knesset).

Volby do devatenáctého Knesetu - 2013			
Strana	Počet hlasů	Procenta hlasů	Počet křesel
Likud - Jisra'el Bejtenu	885 163	23,34	31
Ješ Atid	543 458	14,33	19
Strana práce	432 118	11,39	15
Židovský domov	345 985	9,12	12
Šas	331 868	8,75	11
Spojený Judaismus Tóry	195 892	5,16	7
Hatenua	189 167	4,99	6
Merec	172 403	4,55	6
Ra'am-Ta'al-Mada	138 450	3,65	4
Hadaš	113 439	2,99	4
Balad	97 030	2,56	3
Kadima	78 974	2,08	2

Tabulka 5 (The Knesset)

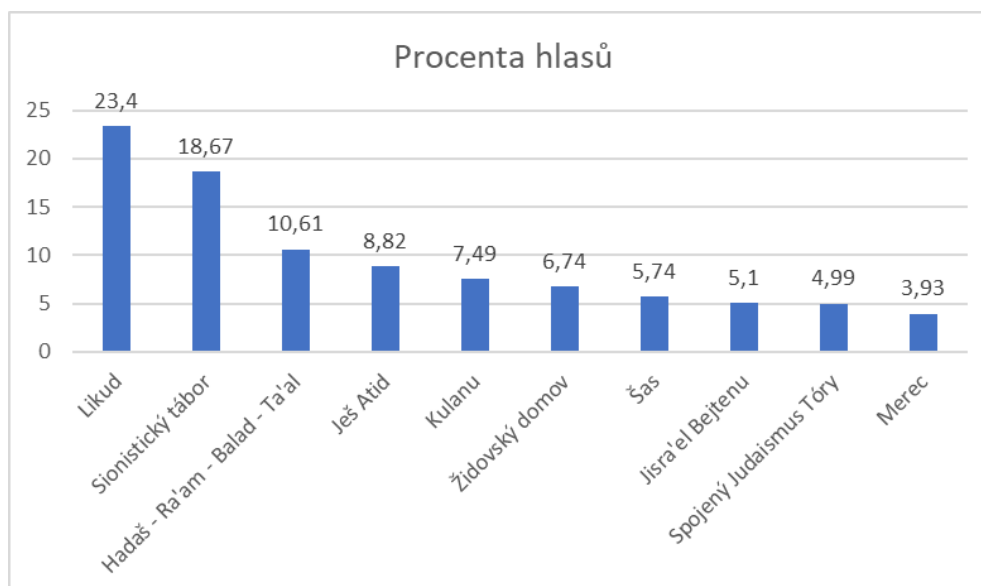
Graf 5 (The Knesset)

Volby do dvacátého Knesetu se konaly dříve, už v roce 2015, kvůli neshodám v koalici. Šlo hlavně o nejednotnost v otázce vyjednávání s Palestinci, neshody ohledně rozpočtu pro rok 2015 a hlavně nesouhlas všech stran s připravovaným zákonem, který měl z Izraele udělat národní židovský stát. Do voleb šel jako favorit opět Likud, tentokrát bez koaličního partnera. Přesto získal víc hlasů, než minulé volby dohromady se stranou Jisra'el Bejtenu – viz. tab. 6. Na třetím místě se překvapivě umístila koalice arabských stran se ziskem 13 křesel v Knesetu. Naopak Ješ Atid si od minulých voleb pohoršila. Vítězný Netanjahu pak přizval do vlády strany Kulanu, Židovský domov, Šas, Jisra'el Bejtenu a SJT (The Knesset). Tyto volby také

poznámala další změna ve výši bariérové klauzule, které se zvýšila z 2 % na hodnotu 3,25 %. Toto navýšení snížilo počet stran v Knesetu o dvě na deset (Galnoor & Blander, 2018, s.324).

Volby do dvacátého Knesetu - 2015			
Strana	Počet hlasů	Procenta hlasů	Počet křesel
Likud	985 408	23,4	30
Sionistický tábor	786 313	18,67	24
Hadaš - Ra'am - Balad - Ta'al	446 583	10,61	13
Ješ Atid	371 602	8,82	11
Kulanu	315 360	7,49	10
Židovský domov	283 910	6,74	8
Šas	241 613	5,74	7
Jisra'el Bejtenu	214 906	5,1	6
Spojený Judaismus Tóry	210 143	4,99	6
Merec	165 529	3,93	5

Tabulka 6 (The Knesset)

Graf 6 (The Knesset)

2.9.2. Netanyahův projev na půdě OSN

29. září 2014 vystoupil Benjamin Netanjahu na půdě Valného shromáždění OSN se svým dalším projevem. Ten byl poznamenán nejen Válkou v Gaze, ale rovněž rostoucími mocí Islámského státu a nukleárním zbrojením Íránu. Na úvod se premiér zastane své země, svých vojáků a opět, jako v minulém období, vysloví zájem o mír:

Vystupuji zde dnes, abych odhalil drzé lži, které byly vysloveny z tohoto pódia proti mé zemi a proti statečným vojákům, kteří ji brání. (...) Lidé Izraele se modlí za mír. Ale naše naděje a

naděje světa na mír jsou v ohrožení. Protože kdekoliv se podíváme, militantní islamisté postupují vpřed. (2014)

Dále Netanjahu pokračuje útoky na Hamás, přirovnává ho k Islámskému státu a obhajuje boj Izraele s touto organizací. V obhajobě zmiňuje i útoky z 11. září 2001 v New Yorku:

(...) a přestože týdnů předtím se některé z těchto zemí, ty samé země, které nyní podporují konfrontaci s ISIS, postavily proti Izraeli v konfrontaci s Hamásem. Tyto země zjevně nerozumí tomu, že ISIS a Hamás jsou větvemi stejného jedovatého stromu. ISIS a Hamás sdílejí fanatickou víru, kterou chtějí prosadit daleko za území pod svou kontrolou. (...) Jak je jasně vyplývá z charty Hamásu, jeho okamžitým cílem je zničit Izrael. Ale Hamás má širší cíl. Hamás sdílí globální ambice svých militantních islámských spolubojovníků. Proto jeho příznivci divoce jákali v ulicích Gazy, když bylo 11. září zavražděno tisíce Američanů. (...) Takže pokud jde o jejich konečné cíle, Hamás je ISIS a ISIS je Hamás. (2014)

Netanjahu se nevyhnul ani zmínce o nacismu:

Ambice militantního islámu ovládnout svět se zdá šílená. Ale také se zdály globální ambice jiné fanatické ideologie, která se před osmdesáti lety dostala k moci. (2014)

Dále Netanjahu pokračuje kritikou Íránu a jeho ambicí vyvíjet jaderné zbraně. Opět zmiňuje i Hamás:

Proto je otázkou, zda bude mít militantní islám sílu realizovat své ambice. Existuje jedno místo, kde by se to mohlo brzy stát: Islámský stát Írán. (...) V budoucnosti, v době, kdy se mu to bude nejvíce hodit, Írán, nejnebezpečnější stát na světě v nejnebezpečnější oblasti světa, získá nejnebezpečnější zbraně na světě. (...) Proto boj Izraele proti Hamásu není jen náš boj. Je to i váš boj. Izrael dnes bojuje proti fanatismu, se kterým by vaše země mohla bojovat již zítra. (2014)

Další část Netanjahuova projevu se soustředí na válku v Gaze a odsouzení Izraele některými zeměmi. Netanjahu se však ostře opírá do této organizace a stejně tak i do OSN:

Během 50 dnů minulého léta Hamás vystřelil na Izrael tisíce raket, mnoho z nich dodaných Íránem. (...) Izrael se však také potýkal s další výzvou. Sřetl se s propagandistickou válkou (...) a tyto pomluvy tvrdily, že Izrael cíleně mířil na civilisty. To nebyla pravda. Izrael dělal vše pro minimalizaci palestinských civilních obětí. Hamás naopak dělal vše pro maximalizaci izraelských civilních obětí a palestinských civilních obětí. (...) Není nic více odsouzeníhodné, než že Hamás umísťoval své rakety tam, kde žijí a hrají si palestinské děti. Hamás umísťoval své rakety záměrně do stovek obytných oblastí. Dámy a pánové, toto je válečný zločin. (...) Izrael používal své střely k ochraně svých dětí. Hamás používal své děti k ochraně svých střel.

(...) Rada pro lidská práva tak vysílá teroristům jasnou zprávu: Používejte civilisty jako lidské štíty. Používejte je znovu a znovu a znovu. Víte proč? Protože bohužel to funguje. (2014)

Na konci svého projevu žádá Netanjahu arabské země o vyjednávání o míru. V pozadí je však vidět, že mu jde opět o ekonomické zájmy a o posílení pozice své země v regionu:

A proto musíme pro dosažení tohoto míru hledět nejen na Jeruzalém a Ramalláh, ale také na Káhiru, Ammán, Abú Dhabí, Rijád atd. (...) Společně můžeme posílit regionální bezpečnost. Můžeme prosazovat projekty v oblasti vody, zemědělství, dopravy, zdravotnictví, energetiky a mnoha dalších oblastech. (...) Chci mír, protože chci vytvořit lepší budoucnost pro svůj lid. (...) Věřím, že s novým přístupem našich sousedů můžeme postupovat k míru navzdory obtížím, kterým čelíme. (2014)

2.9.3. Přijatá opatření

Po letech 2014 a 2015, které byly poznamenány nárůstem teroristických útoků po celém světě, přijal Izrael dne 23. června 2016 nový protiteroristický zákon, který vstoupil v platnost 1. listopadu téhož roku. Jedním z cílů tohoto zákona bylo umožnit fungování státu v období teroristické hrozby a současně dodržovat mezinárodní právo a lidská práva při stíhání teroristů. Zákon přinesl řadu změn, avšak nejdůležitější byla rozšířená definice "teroristických aktivit". Pod teroristické organizace nyní spadají i ti, kteří alespoň částečně financovali nebo jinak podporovali teroristy. Dále byla rozšířena definice člena teroristické organizace, zahrnující i ty, kteří projeví jakýkoli zájem o vstup do takové organizace. To znamenalo, že i když člověk nebyl členem žádné teroristické organizace, mohl být stíhán za teroristické aktivity. Nová definice "teroristického činu" zahrnovala národnostní, náboženské nebo ideologické úmysly vyvolat strach a paniku veřejnosti. Díky těmto úpravám mohly izraelské složky postihovat mnoho případů vážného porušení zákona jako teroristický čin (Salzberger, 2016, s.12-17).

Nově zvolená izraelská vláda v roce 2015 vykazovala malý zájem o další vyjednávání s Palestinci. V září téhož roku se zvýšil počet násilných incidentů a útoků ze strany Palestinců. Tyto útoky zahrnovaly i vytváření tunelů z Gazy do Izraele. V reakci na tyto události izraelská vláda instruovala Izraelské obranné síly k zavedení nových a lepších technologických a armádních postupů, které měly těmto hrozbám zamezit. Tyto nové postupy a technologie mohly být použity pro detekci a zničení tunelů, jakož i pro zajištění bezpečnosti izraelských osad v oblastech, které jsou na hranici s Palestinskou autonomií. Vláda Izraele také zvýšila své úsilí o zamezení pašování zbraní do palestinských území (The Knesset).

3 Analýza poznatků

V této části shrnu poznatky z předešlé kapitoly a představím konkrétní výsledky, které z nich vzešly. Pomocí těchto výsledků potvrdím či vyvrátím stanovené hypotézy a vytvořím závěr této práce.

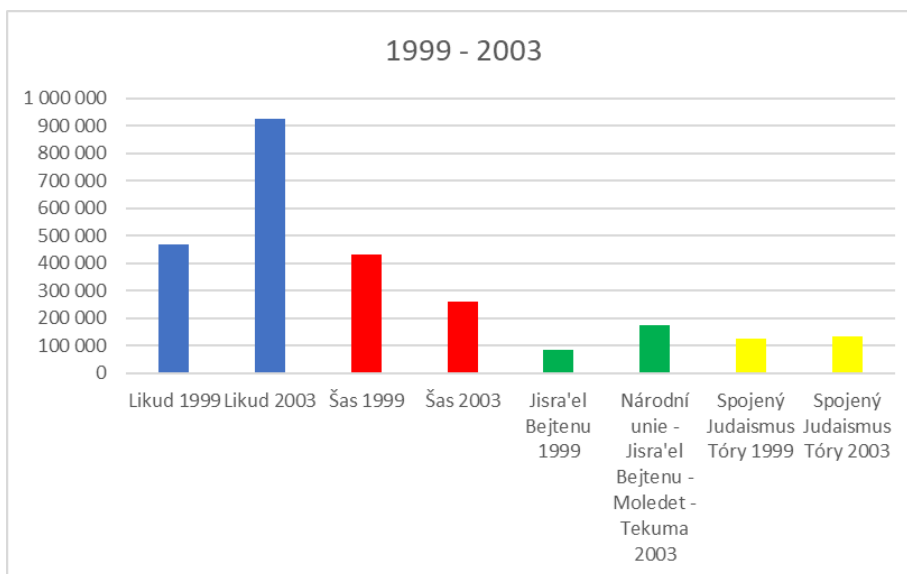
3.1. Zisky ve volbách

3.1.1. Období 1999 – 2003

V období devadesátých let se v Izraeli prosazovala politika ustupování od nároků na území výměnou za uznání existence od arabských zemí a následné navázání diplomatických a obchodních vztahů s těmito zeměmi. Tuto politiku především podporovala umírněná středolevicová vláda Jicchaka Rabina (Bickerton & Klausner, 2018, s. 305-338).

Avšak po vypuknutí Intifády Al-Aksá se od této politiky odstoupilo, protože tato událost vážně ohrozila bezpečnost Izraele a způsobila velké změny na izraelské politické scéně. Likud, který se úspěšně zaměřil na bezpečnostní témata, vyhrál volby pod vedením Ariela Šarona, který se stal izraelským premiérem. Jeho strana získala téměř dvojnásobný počet hlasů ve srovnání s volbami v roce 1999 a zdvojnásobila své zastoupení v Knesetu. Strana Šas ve volbách ztratila šest křesel a umístila se na čtvrtém místě za stranou Šinuj. Jisra'el Bejtenu šel do voleb v koalici se stranami Moledet, Tekuma a Národní unií, což vedlo k nárůstu jejího zisku, ale nebyl dostatečný na to, aby se dostala do vládní koalice. SJT si polepšil o necelých deset tisíc hlasů, ale nedostal se do Knesetu (The Knesset).

Celkový zisk vybraných pravicových stran se v tomto období výrazně zvýšil, přičemž největší zásluhu na tom měla strana Likud, která nejlépe využila situace, ve které se Izrael nacházel. Strany Jisra'el Bejtenu a SJT oslovily voliče, ale zisk těchto stran nebyl obrovský. Jediná strana Šas v těchto volbách ztratila – viz. graf 7.

Graf 7 (The Knesset)

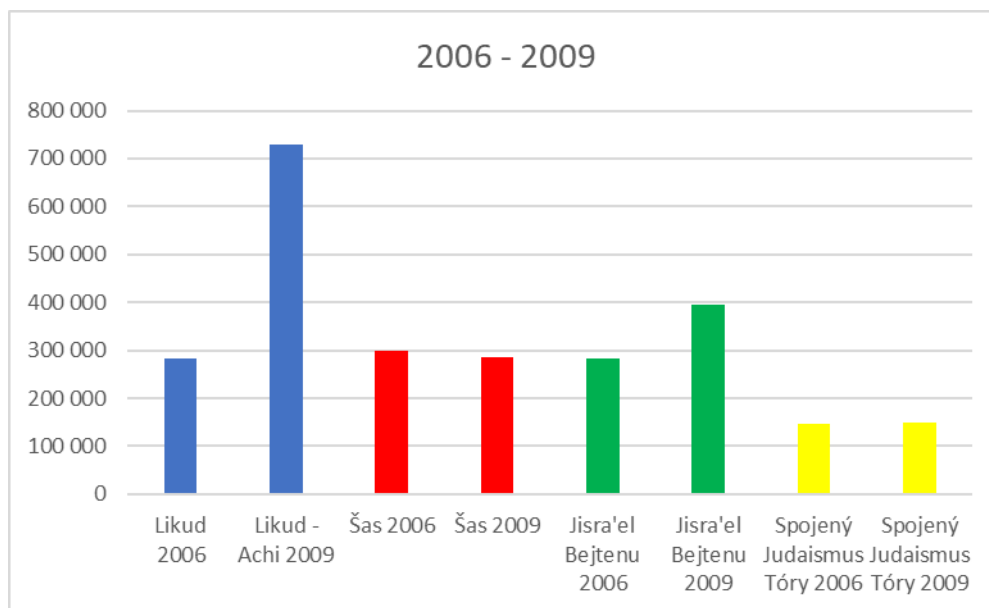
3.1.2. Období 2006 – 2009

Ve volbách v roce 2006 zvítězily středo-levicové strany. Nově vytvořená strana Kadima se spojila se značným počtem členů Likudu, což způsobilo obrovský propad této strany ve volbách. Likud ztratil většinu svých původních 38 mandátů v Knessetu a umístil se až za stranou Šas, která si naopak polepšila (The Knesset).

Nicméně, po dvou vojenských eskalacích v Libanonu a Gaze, se situace na izraelské politické scéně opět změnila. Likud pomocí své strategie zaměřené na bezpečnostní témata a spojení se stranou Achi, navýšil své zisky více než dvojnásobně. Jisra'el Bejtenu také slavil úspěch, když se umístil třetí a získal téměř 400 tisíc hlasů a 15 mandátů. Naopak SJT získalo pouze malý počet hlasů a Šas dokonce ztratil 15 tisíc hlasů a jeden mandát (The Knesset).

Celkově tedy pravicové strany, díky politickým nepokojům v tomto období, opět navýšily své zisky. Znovu se za to zasloužil hlavně Likud. I ostatní strany tomuto navýšení pomohly, kromě Šasu – viz. graf 8. Tento nárůst umožnil lídrovi Likudu Benjaminu Netanjahuovi sestavit vládu s dalšími pravicovými stranami, i když se Likud umístil ve volbách druhý za Kadimou. Do vlády se tentokrát dostaly i Jisra'el Bejtenu, Šas a SJT (The Knesset).

Graf 8 (The Knesset)

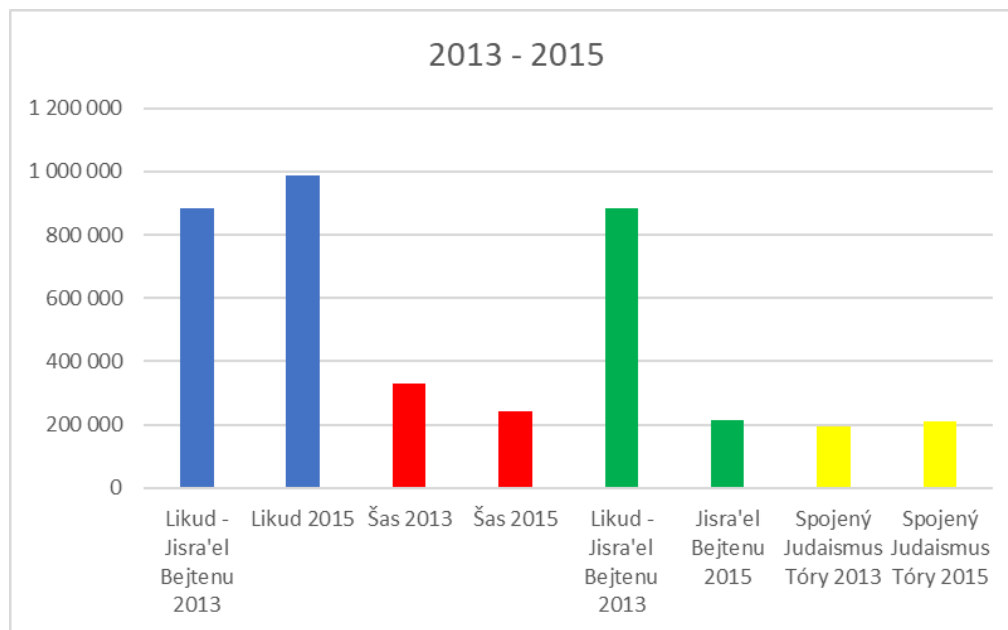
3.1.3. Období 2013 – 2015

Ve volbách v Izraeli v roce 2013 zvítězily pravicové strany, koalice Likudu a Jisra'el Bejtenu. Avšak, oproti předpokladům a průzkumům, získala koalice méně hlasů, než bylo očekáváno. Navzdory tomu, že Likud měl výhodu koaličního partnera, získal méně hlasů než v roce 2003. Přesto se Benjamin Netanjahu dokázal opět stát premiérem a sestavit vládu (The Knesset).

Vláda ovšem čelila neshodám, a tak se konaly předčasné volby v roce 2015. Tyto volby následovaly po násilnostech v Gaze. Likud si tentokrát velmi polepšil a získal bezmála milion hlasů, což bylo o 100 tisíc více než při předchozích volbách s koaličním partnerem. Na druhé straně, Jisra'el Bejtenu získal 214 tisíc hlasů bez koaličního partnera, což bylo přirozeně mnohem méně než v minulých volbách, kdy byl v koalici. Výsledek voleb byl však pro Liebermanovu stranu solidním průměrem oproti ostatním volbám v minulosti – méně než letech 2006 a 2009, více než v letech 1999 a 2003. Strana Šas utrpěla ztrátu, tentokrát získala o 90 tisíc hlasů a přišla o čtyři křesla v Knesetu. Strana SJT si polepšila v počtu získaných hlasů, avšak pouze o 15 tisíc. I tak ale ztratila jednoho člena Knesetu (The Knesset).

Celkově si vybrané strany opět polepšily, přičemž Likud a Jisra'el Bejtenu dohromady získaly o více než 300 tisíc hlasů více než v předchozích volbách. Strana Šas byla jediná, která

vykazovala ztrátu – viz. graf 9. Nicméně, všechny vybrané strany se účastnily vládní koalice a Benjamin Netanjahu zůstal premiérem (The Knesset).

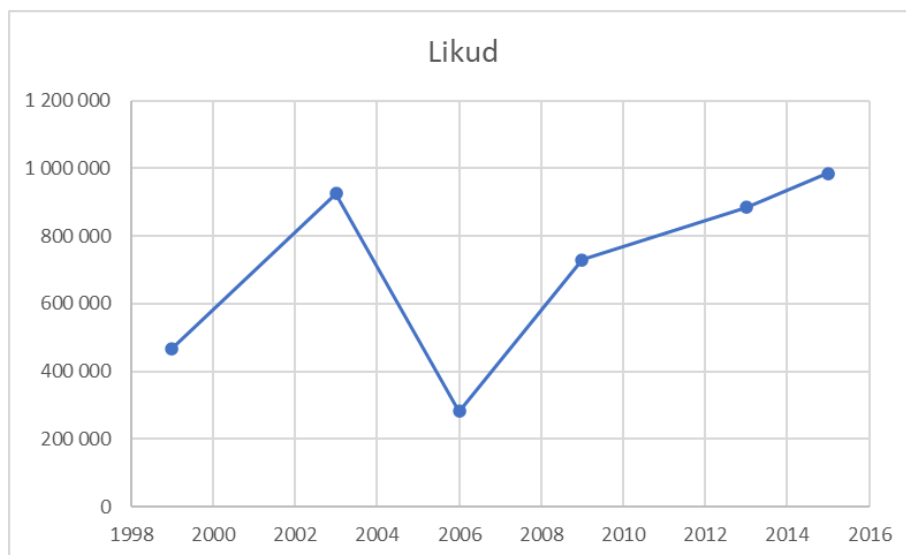
Graf 9 (The Knesset)

3.1.4. Zhodnocení pozice vybraných pravicových stran před a po zkoumaném období

Celkový zisk hlasů vybraných stran činil v roce 1999 1 110 673 hlasů. Ve volbách v roce 2015 získaly tyto strany dohromady 1 652 070 hlasů. Na konci tohoto období se rovněž podílely častěji ve vládách než na jeho začátku (The Knesset).

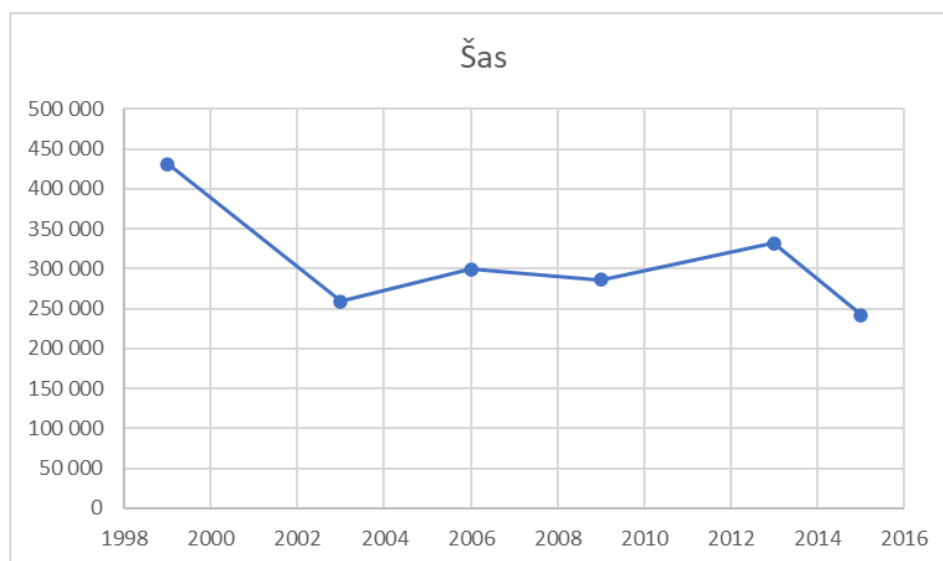
Vývoj jednotlivých stran pak vypadal takto:

Ze strany Likud se stala stálá vládnoucí strana, která se umísťovala na prvních příčkách. Její tendence v zisku hlasů je stoupající – viz. graf 10.

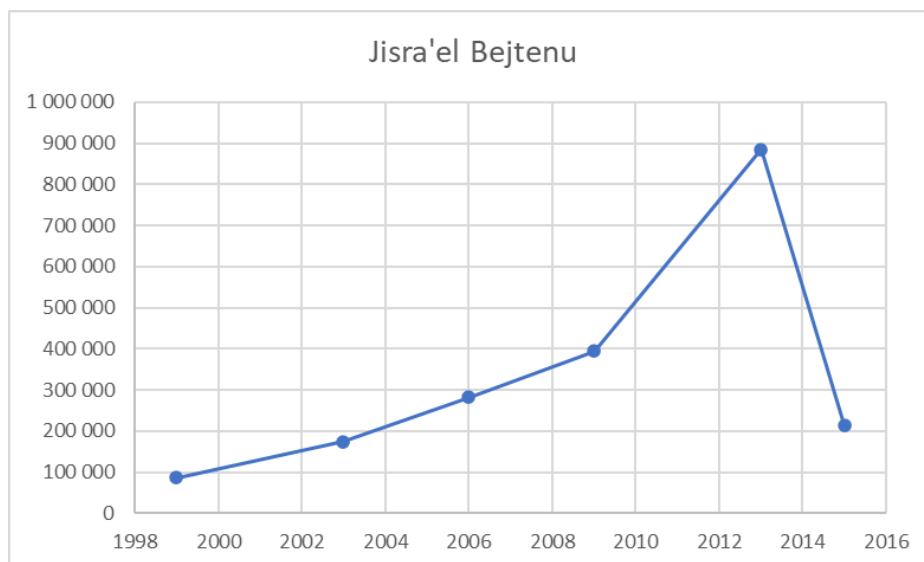
Graf 10 (The Knesset)

Přestože u strany Šas můžeme pozorovat klesající tendenci, její koaliční potenciál se nezměnil, když se účastnila i vlád Benjamina Netanjahua po volbách v letech 2009 a 2015 – viz. graf 11.

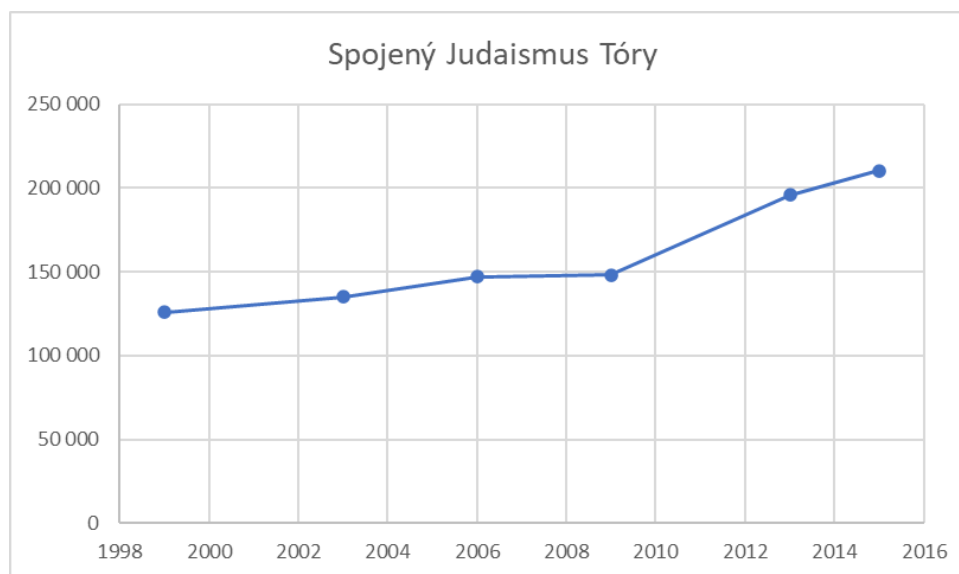
Graf 71 (The Knesset)

Jisra'el Bejtenu zažila nejdříve postupný růst, poté však její zisky mírně klesly. I tak je ale její zisk ve volbách 2015 vyšší než v letech 1999 a 2003 – viz. graf 12. Zároveň se na konci zkoumaného období účastnila vlád Benjamina Netanjahua. Výchylka v grafu znázorňuje zisk koalice, ve které strana kandidovala s Likudem.

Graf 12 (The Knesset)

Spojený Judaismus Tóry zaznamenal ve zkoumaném období stabilní růst voličů viz. graf 13. Zároveň se mu této straně rovněž podařilo zvýšit svou účast ve vládách.

Graf 13 (The Knesset)

Z těchto dat můžeme usoudit, že pravicové strany dohromady získávaly více hlasů po ohrožení bezpečnosti státu. Nelze však tvrdit, že toto pravidlo platí pro všechny strany. Strana Šas po každém období, kdy Izrael čelil bezpečnostním hrozbám, hlasy ztratila. Ani u strany Jisra'el Bejtenu nelze jednoznačně potvrdit, zda tato strana získává volební preference po významných ohrožení bezpečnosti Izraele. Proto musím hypotézu, že izraelské pravicové strany mají větší volební potenciál, vyvrátit. Pokud však vezmeme všechny strany jako celek, jejich šance vyhrát volby a utvořit tak společnou vládu je po bezpečnostních hrozbách vyšší.

3.2. Akcentovaná témata pravicových lídrů

V každém ze tří zmíněných projevů se lídr nejúspěšnější pravicové strany nachází v pozici předsedy vlády. V každém projevu můžeme pozorovat snahu vyobrazit Izrael jako právě ten stát, který se snaží dosáhnout míru. Četnost slova mír se ve zmíněných projevech objevu skoro nejčastěji – viz. tabulky 7,8,9. V Netanjahuově projevu z roku 2009 je to dokonce nejčastější zmíněné slovo. Z obsahu proslovů však vyplývá, že tohoto míru chtějí lídři dosáhnout často násilnou cestou. Například Šaron nabádá palestinské civilisty, aby „*vzali osud do vlastních rukou*“ (Šaron, 2002). Konkrétně tím měl na mysli vydání teroristů do rukou Izraele. Šaron rovněž v tomto projevu oznamuje zahájení operace Obranný štít, který měl silou potlačit palestinské radikály. Dalším prvkem jeho projevu je agresivní obviňování Jásira Arafata. Podle Šarona je to on, který brání dosažení míru a musí být tedy odstraněn. Netanjahu ve svém projevu v roce 2009 zmiňuje mír spíše z pragmatických důvodů, když tvrdí: „*Vyzývám arabské země, aby spolupracovaly s Palestinci a s námi na prosazování ekonomického míru, který není náhradou za politický mír, ale je důležitým prvkem pro jeho dosažení.*“ (Netanjahu, 2009). I on však posléze obviňuje Araby a Palestince a tvrdí, že to jsou právě oni, kdo odmítají uznat „*jakýkoliv židovský stát v jakýchkoliv hranicích*“ (Netanjahu, 2009). V roce 2014 pak Netanjahu vystupuje s mnohem agresivnějším projevem na půdě OSN. Zde přirovnává Hamás k Islámskému státu: „*Hamás je ISIS a ISIS je Hamás*“ (Netanjahu, 2014). Dále označuje Írán za „*nejnebezpečnější stát na světě*“ (Netanjahu, 2014) a viní ho z destabilizace na Blízkém východě. Následně pak opět vyzývá arabské státy k jednání o míru.

Šaronův projev Knessetu	
ČETNOST	VÝRAZ
36	Izrael
34	Mír
19	Palestinský
17	Bezpečnost
14	Terorismus
14	Vláda
12	Lidé
11	Arafat
11	Terorismus
10	Knesset
10	Terorista
10	Lídři

Netanyahův projev Bar-Ilan	
ČETNOST	VÝRAZ
43	Mír
31	Izrael
21	Lidé
21	Stát
20	Palestinský
20	Židovský
13	Palestinci
9	Konflikt
9	Území/Země

Netanyahův projev OSN	
ČETNOST	VÝRAZ
41	Izrael
25	Hamás
24	Írán/Íránské
17	Militantní
16	Mír
16	Svět
14	Lidé
14	ISIS
11	Globální
11	Člověk/lidský
10	Spravedlivý
10	Islámský
10	Izraelské
10	Raktety
10	Palestinské

Ze všech projevů jde cítit velká zášť vůči nepřítelům. Všechny tři projevy se uskutečnily v době, kdy Izrael čelil významným bezpečnostním hrozbám, kvůli kterým zemřelo několik izraelských občanů. Přirozeně tedy premiér takové země musí jednat v zájmu svých občanů a vymezit se proti nepříteli. U všech třech příkladů můžeme pozorovat ostrou rétoriku mluvčích, kteří se nebojí zaútočit a konfrontovat nejen své nepřátele. Zároveň zde vidíme i snahu o nalezení řešení v podobě zájmu o mírová jednání. Ta je ale zastíněna četnými útoky na nepřítel. Toto zjištění tedy potvrzuje hypotézu, že izraelští pravicoví lídři zostřují svou rétoriku po ohrožení bezpečnosti Izraele.

3.3. Přijímání opatření po ohrožení bezpečnosti

U všech tří případů pozorujeme okamžité reakce vládních koalic na ohrožení bezpečnosti. V případě Druhé intifády šlo o radikální odvetu ze strany Izraele. Operace Obranný štít způsobila několik úmrtí na obou stranách, přičemž mnohem více mrtvých bylo na straně Palestinců. Konstrukce ochranné bariéry kolem Západního břehu rozdělila palestinské rodiny, dočasně znemožnila velké části obyvatelstva Západního břehu pracovat na území Izraele a zmenšila samotné území Západního břehu (Bickerton &, Klausner, 2018, s.372-376). To vše rozhodně nepřispělo k mírovému řešení konfliktu.

Netanjahu v čele izraelské vlády rovněž po těchto bezpečnostních hrozbách nepodnikal mírové kroky. Kromě kontroverzní výstavby protiimigrační bariéry na hranici s Egyptem také prosazoval politiku podporující izraelské osadníky na palestinském území. Tím si jednak poškodil vztahy s tehdejšími prezidentem USA Obamou a také prakticky znemožnil další pokusy o mírová jednání s Palestinci (Bickerton &, Klausner, 2018, s.435-437). V roce 2016 pak navíc jeho vláda přijala zmiňovaný protiteroristický zákon, který zjednodušil obranným složkám Izraele možnost perzekuce Palestinců (Salzberger, 2016, s.12-17). S nimi Netanjahuova vláda odmítla v roce 2015 dále jednat o vytvoření dvou států.

Dá se tedy říct, že v průběhu těchto let se izraelské pravicové vlády uchylují ke kontroverzním restriktivním opatření v zájmu zvýšení bezpečnosti izraelských občanů. Na to ale doplácí obyčejní Palestinci, kteří často s teroristy nemají co dočinění. Tím se tedy potvrzuje hypotéza, že pravicové vlády po ohrožení bezpečnosti Izraele implementují přísnější bezpečnostní opatření.

Závěr

Tato práce se zaměřuje na analýzu postavení izraelských politických stran, konkrétně Likudu, Šasu, Jisra'el Bejtenu a Spojeného judaismu tóry, před bezpečnostními hrozbami a po nich. V rámci této analýzy byly zkoumány zisky daných stran ve volbách, projevy lídrů nejsilnější strany a implementace konkrétních opatření vlád, jež tvořily tyto strany, v obdobích, kdy došlo k významným ohrožení bezpečnosti Izraele. V prvním období byla zkoumána Druhá intifáda. Ve druhém období byly zkoumány dvě události, a to druhá válka v Libanonu a ovládnutí Pásma Gazy teroristickou organizací Hamás. Ve třetím období byla zkoumána Válka v Gaze.

Analýza výsledků voleb ukázala, že zisky vybraných politických stran se lišily. Strana Likud vždy zaznamenávala výrazné zisky díky své schopnosti dobře se zaměřit na bezpečnostní témata a tím získávala přízeň voličů. V roce 2009 dokonce zdvojnásobila svůj zisk hlasů a získaných mandátů oproti předchozím volbám. Strany Jisra'el Bejtenu a Spojený judaismus tóry si udržovaly stálý, ale marginální růst. V posledních volbách však Jisra'el Bejtenu ztratil některé voliče. Strana Šas zaznamenávala od počátku zkoumaného období klesající zisky. Nicméně, dohromady tyto strany vykazovaly jasný růst, což jim umožnilo v druhé polovině zkoumaného období sestavovat společné pravicové vlády.

Projevy lídrů pravice jasně reflektovaly nálady panující v Izraeli po útocích ze strany nepřítelů. Ariel Šaron a Benjamin Netanjahu ostře odsuzovali akce teroristů, zastávali se svého lidu a nesouhlasili s postoji některých zemí a organizací. Jejich vlády pak nekompromisně reagovaly schvalováním zákonů, které měly Izraeli zajistit bezpečnost. Nicméně, tato opatření často eskalovala konflikt a rozšiřovala bariéry mezi oběma stranami, což oddalovalo šanci na mírové řešení konfliktu mezi Izraelem a Palestinou.

Dohody z Osla byly pro Izrael důležitým milníkem v historii, který rozdělil izraelskou společnost a vyvolal kontroverzní diskuse o tom, jak dosáhnout stability na Blízkém východě. I přestože izraelská levice vnímala dohody jako důležitý krok směrem k míru a stabilitě, převažovala většina, která se s nimi zásadně nesouhlasila. Pro mnoho občanů Izraele znamenaly tyto dohody ztrátu své vlasti a snížení bezpečnosti. To byl velký impuls pro konzervativní Izraelce k podpoře pravice, zejména pak Likudu v čele s Benjaminem Netanjahuem, která se díky tomu dostala do popředí a udržela si svou pozici do současnosti.

Zdroje

Literatura:

- Ben-Eliezer, U. (2012). Operation defensive shield. *Old Conflict, New War*, 123–140.
- Bickerton, I. J., & Klausner, C. L. (2018). *A history of the Arab–Israeli conflict*. Routledge.
- Freilich, C. D. C. (2018). Security challenges and opportunities in the twenty-first century. *Understanding Israel*, 185-198.
- Galnoor, I., & Blander, D. (2018). Political Parties: Can We Get Along Without Them? In *The Handbook of Israel's Political System* (pp. 315-351). Cambridge: Cambridge University Press.
- Heywood, A. (2013). *Politics* (4th ed.). Red Globe Press.
- Peters, J., & Pinfold, R. G. (Eds.). (2018). *Understanding Israel: political, societal and security challenges*. Routledge.
- Perliger, A., & Pedahzur, A. (2018). The radical right in Israel. *Oxford Handbooks Online*.
- Pressman, J. (2003). The Second Intifada: Background and Causes of the Israeli-Palestinian Conflict. *Journal of Conflict Studies*, 23(2), 114–141.
- Rubin, U. (2007). The rocket campaign against Israel during the 2006 Lebanon War. Begin-Sadat Center for Strategic Studies, Bar-Ilan University.
- Salzberger, E. (2016). Counter-Terrorism Law and the Rule of Law Under Extreme Conditions: Theoretical Insights and the Experience of Israel. Available at SSRN 3091696.
- Shamir, E. (2015). Rethinking operation protective edge. *Middle East Quarterly*.
- Shamir, E., & Hecht, E. (2014). Gaza 2014: Israel's attrition vs Hamas' exhaustion. *The US Army War College Quarterly: Parameters*, 44(4), 10.

Webové zdroje:

- Israel policy forum. (n.d.). The Likud: <https://israelpolicyforum.org/likud/>
- Jewish virtual library. (n.d.). Israel political parties: Shas: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/shas-political-party>
- Jewish virtual library. (n.d.). Israel political parties: United Torah Judaism: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/united-torah-judaism-political-party>
- Jewish virtual library. (n.d.). Israel political parties: Yisrael Beitenu: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/yisrael-beiteinu-political-party>
- Likud. (2012, 22. Července). Historie hnutí: <https://www.likud.org.il/en/about-the-likud/history-of-the-movement>

Netanjahu, B. (2009, červen). Proslov na Bar-Ilan University, Ramat Gan, Izrael.
Zpřístupněno: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/prime-minister-netanyahu-speech-at-the-begin-sadat-center-at-bar-ilan-university-june-2009>

Netanjahu, B. (2014, září). Proslov Valnému shromáždění OSN, New York, USA.
Zpřístupněno: <https://www.timesofisrael.com/full-text-of-netanyahus-speech-at-the-un-general-assembly>

Šaron, A. (2002, Březen). Proslov izraelskému Knessetu, Jeruzalém, Izrael. Zpřístupněno:
<https://www.nytimes.com/2002/04/08/international/middleeast/text-of-speech-by-sharon-to-israeli-parliament.html>

The Knesset. (n.d.). Elections for 13th Knesset:
<https://m.knesset.gov.il/en/About/History/Pages/KnessetHistory.aspx?kns=13>

The Knesset. (n.d.). Elections for 15th Knesset:
<https://main.knesset.gov.il/EN/About/History/Pages/KnessetHistory.aspx?kns=15>

The Knesset. (n.d.). Elections for 16th Knesset:
<https://main.knesset.gov.il/EN/About/History/Pages/KnessetHistory.aspx?kns=16>

The Knesset. (n.d.). Elections for 17th Knesset:
<https://main.knesset.gov.il/EN/About/History/Pages/KnessetHistory.aspx?kns=17>

The Knesset. (n.d.). Elections for 18th Knesset:
<https://main.knesset.gov.il/EN/About/History/Pages/KnessetHistory.aspx?kns=18>

The Knesset. (n.d.). Elections for 19th Knesset:
<https://main.knesset.gov.il/EN/About/History/Pages/KnessetHistory.aspx?kns=19>

The Knesset. (n.d.). Elections for 20th Knesset:
<https://main.knesset.gov.il/EN/About/History/Pages/KnessetHistory.aspx?kns=20>

The Knesset. (n.d.). Thirtieth government:
<https://main.knesset.gov.il/EN/mk/government/Pages/governments.aspx?govid=29>

The Knesset. (n.d.). Thirty-second government:
<https://main.knesset.gov.il/EN/mk/government/Pages/governments.aspx?govid=32>

The Knesset. (n.d.). Thirty-third government:
<https://main.knesset.gov.il/EN/mk/government/Pages/governments.aspx?govid=33>

The Knesset. (n.d.). Thirty-fourth government:
<https://main.knesset.gov.il/EN/mk/government/Pages/governments.aspx?govid=34>

The Knesset. (n.d.). Twenty-eighth government:
<https://main.knesset.gov.il/EN/mk/government/Pages/governments.aspx?govid=28&govId=28>